ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та інфраструктури
Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

ДЕРЕЦЬКА Мар'яна Русланівна

Обліково-аналітичне забезпечення управління прибутком підприємства / Accounting and analytical support for enterprise profit management

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконала: студентка групи
ОБАмнв-21
М.Р. Дерецька
_____

Науковий керівник:
д.е.н., професор Чорна Н. П.
_____

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____20__ р.

Завідувач кафедри
_____Р. Ф. Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП……3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА 5
1.1. Економічний зміст поняття «прибуток» і його функції 5
1.2. Поняття і методи управління прибутком підприємства 12
Висновки до розділу 1 17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 19
2.1. Облік витрат від реалізації продукції, робіт, послуг 19
2.2. Облік доходів від реалізації продукції, робіт, послуг 30
2.3. Порядок визначення і облік фінансових результатів від операційної діяльності підприємства 38
Висновки до розділу 2 45
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І ОЦІНКА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 46
3.1. Аналіз рівня, структури і динаміки прибутку (збитку) 46
3.2. Оцінка ефективності управління діяльністю і правильності розподілу прибутку підприємством 55
3.3. Аналіз рентабельності підприємства 63
Висновки до розділу 3 70
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ 72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 73

ВСТУП

Актуальність теми. На даному етапі завданням підприємств будь-якої галузі економіки є ефективне управління своєю діяльністю для отримання прибутку. Прибуток – це не тільки основне джерело формування фінансових резервів і важливий показник ефективності діяльності підприємства, він також виступає головним елементом створення передумов для зростання національної економіки в цілому. Працюючий механізм перерозподілу прибутку «наповнює» прибуткову частину державного бюджету через податкову систему. Це дає можливість державі реалізовувати затверджені програми економічного розвитку. отже, прибуток є рушійною силою ринкової економіки і забезпечує інтереси держави, власників і персоналу підприємств.

Ось чому дослідження проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства є актуальним в сьогоденні.

Дослідженнями питань теорії й методології обліку, контролю та економічного аналізу фінансових результатів займалися і зробили суттєвий внесок чимало науковців, серед яких: Білуха М., Бутинець Ф., Дем'яненко М., Журавель Г., Огійчук М., Палюх М., Пушкар М., Савчук В., Спільник І., Уткіна Н., Хомин П., Чумаченко М., Шкарабан І. та інші. Беручи до уваги актуальність проблеми та необхідність розгляду окремих її аспектів в сучасних умовах, вважаємо що подальші дослідження у цій царині є важливими.

Об'єкт дослідження – фінансовий стан підприємства, механізм забезпечення ефективного управління, формування і розподілу прибули в діяльності підприємства на основі використання технологій обліку та аналізу.

Предмет дослідження – теоретичні й методичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління механізмом формування і розподілу прибутку для безпечного та стійкого функціонування підприємства.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства, розробка рекомендацій і пропозицій по його зростанню.

Завдання, що ставляться в роботі Досягнення поставленої мети дослідження зумовлює вирішення наступних завдань:

- з’ясування економічного змісту категорії «прибуток» і його ролі в забезпеченні безпечного та стійкого функціонування підприємства;
- вивчити теоретичні і методологічні основи управління прибутком;
- дослідити діючу систему обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами роботи підприємства;
- за показниками фінансової звітності вивчити і проаналізувати фінансовий стан підприємства і сформувати конкретні висновки і пропозиції по підвищенню рівня управління прибутком підприємства;

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у теоретичному узагальненні наукових досліджень щодо використання обліково-аналітичних технологій для забезпечення управління фінансовою діяльністю підприємства.

Практичне значення роботи полягає у висвітленні системи обліково-аналітичного забезпечення і розробленні рекомендацій з обґрунтування управлінських рішень щодо управління прибутком підприємства.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження проблеми апробовано автором у формі наукової публікації «Витрати та їх вплив на формування фінансових результатів діяльності підприємства в системі бухгалтерського обліку» у збірнику матеріалів Національної науково-практичної конференції.

Структура і обсяг роботи. Зміст роботи складають вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Обсяг становить 79 сторінок, кваліфікаційна робота містить 13 таблиць, 9 рисунків. Список використаних літературних джерел нараховує 76 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст поняття «прибуток» і його функції

В економічній теорії, фінансовому менеджменті, фінансовому обліку та економічному аналізі приділяється особлива увага таким поняттям як прибуток, виручка, дохід. Ця обставина зумовлена тим, що вказані економічні категорії особливо важливі з огляду на фінансово-господарську діяльність підприємства і механізму управління ним. Кінцевим результатом господарської діяльності власника підприємства є отриманий ним фінансовий результат – прибуток.

Також загальновідомо; прибутком оцінюється ефективність господарювання. Прибуток – головне джерело економічного і соціального розвитку. Показник прибутковості виступає основним критерієм щодо ухвалення інвестиційних проектів і програм оптимізації поточних витрат. Таким чином, прибуток є базою фінансової стійкості і забезпечення доходів підприємств, держави, населення.

Прибуток – «основне внутрішнє джерело формування власного капіталу» [4, с. 66].

Прибуток виражається різницею доходів і витрат:

$$\textbf{Пп = Д − В,} \quad (1.1)$$

де Пп - прибуток підприємства;

Д - доходи підприємства;

В - витрати підприємства.

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та НП(С)БО 15 «Дохід» доходами організації є збільшення економічних вигод впродовж звітного періоду і (або) зменшення зобов’язань, які призводять до збільшення капіталу, відмінного від вкладу учасників. Економічні вигоди збільшуються за рахунок поступлення активів, тобто грошових коштів і іншого майна.

Таким чином, до доходів відноситься виручка від реалізації продукції (без ПДВ), до отримання відсотки і дивіденди, орендна плата і інші доходи.

Виручка від реалізації продукції формується виходячи з усіх надходжень, які пов'язані з розрахунками за реалізовану продукцію (роботи, послуги) і виражаються в грошовій і (чи) натуральній формах.

Згідно НП(С)БО 16 «Витрати», витратами підприємства є зменшення економічних вигод протягом звітного періоду і (або) виникнення зобов'язань, які призводять до зменшення капіталу, окрім зменшення вкладів за рішенням власників. Економічні вигоди зменшуються за рахунок вибуття активів.

Таким чином, витратами підприємства є витрати на виробництво реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), оплата праці працівників, амортизація, збитки від стихійних лих, продажі основних засобів, зміна курсу валют тощо.

«Отримання прибутку – важлива умова і мета підприємництва будь-якої господарської структури. У зв'язку з цим, існує поняття підприємницький дохід, де частину прибутку від підприємницької діяльності отримує власник (підприємець), за вирахуванням сплачених ним відсотків і ренти» [13].

Зважаючи що основний прибуток підприємства отримують від реалізації продукції, величина прибутку перебуває (як і підприємницький дохід) під впливом чинників, які можна розділити на три групи:

1. Виробничі чинники. Вони пов'язані з обсягом виробництва, його ритмічністю, матеріальним забезпеченням, рівнем НДДКР, рівнем організації..

2. Комерційні чинники. Вони охоплюють в широкому сенсі поняття «маркетинг»: укладення договорів на основі вивчення діючого і прогнозування ринку, реклами, цінове регулювання каналів збуту і тому подібне. Надійність прогнозу цих чинників ґрунтується на страхуванні ризиків і залучення нових платоспроможних клієнтів – це і вимагає комерційних затрат.

3. Фінансові чинники. Ці чинники включають: форми розрахунків, цінове регулювання, залучення кредитів підприємством або грошових коштів з

централізованих резервів, застосування санкцій, стягнення і вивчення дебіторської заборгованості, а також забезпечення ліквідності активів.

Розрізняють залежні і не залежні від зусиль підприємства чинники, які впливають на розмір прибутку і його динаміку. До залежних чинників відносяться об'єм проданої продукції (товарів, робіт, послуг), її якість, рівень собівартості і інших витрат, політика ціноутворення підприємства, рівень кваліфікації кадрів і якість менеджменту. До незалежним чинників відносяться стан ринку, тарифи (ціни) на енергію, паливо, регульовані державою ціни на товари, амортизація, оподаткування.

Для розуміння прибутку як категорії ринкових відносин, доцільно визначити його «функції.

1. Прибуток відображає економічний ефект, набутий в результаті діяльності підприємства. Присутність прибутку на підприємстві вказує на те, що витрати менші за доходи, пов'язані з його діяльністю. Але оцінити усі аспекти підприємства, аналізуючи виробничо-господарську і фінансову діяльності, можливо тільки використовуючи систему економічних показників.

2. Прибуток має стимулюючу функцію. У зв'язку з тим, що прибуток є і фінансовим результатом, і основним елементом фінансових ресурсів, підприємство зацікавлене в максимізації прибутку. Після сплати податків і інших обов'язкових платежів доля чистого прибутку має бути достатньою для фінансування виробничої діяльності, науково-технічного і соціального розвитку підприємства, матеріального заохочення працівників.

3. Прибуток є одним з найважливіших джерел формування бюджетів різних рівнів. Він поступає до бюджетів у вигляді податків і нарівні з іншими прибутковими надходженнями використовується для фінансування задоволення спільних громадських потреб, забезпечення виконання державою своїх функцій, державних інвестиційних, виробничих, науково-технічних і соціальних програм» [51].

Таким чином, прибуток відіграє основну роль на успішно діючому підприємстві, є основним джерелом формування власного капіталу і бюджетів,

відображає економічний ефект діяльності підприємства, стимулює його до максимізації прибутку.

Для детального аналізу отримання прибутку підприємство використовує дані звітності - балансу, звіту про рух грошових коштів, звіту про фінансові результати.

Звіти про фінансовий стан і про фінансові результати характеризують фінансові результати за звітний період, тобто підприємство шляхом зіставлення (порівняння) величини витрат і доходів показує, як чином отримала прибуток (збиток).

В економічному аналізі розглядають наступні види прибутку: Валовий прибуток – виражає різницю між виручкою за реалізовану продукцію (без ПДВ) і собівартістю реалізованої продукції (робіт, послуг). Такий прибуток представляє отриману величину грошей підприємством від продажів до обліку інших витрат. Розраховується по формулі:

$$\textbf{Вп = В – Св,} \quad (1.2)$$

де В - виручка від реалізованої продукції (без ПДВ), грн.;

Св - собівартість реалізованої продукції, грн.

Виручка облічується на бухгалтерському рахунку 70 «Доходи від реалізації» (без ПДВ) для виявлення фінансових результатів від реалізації продукції (робіт, послуг). Собівартість відбиває виробничі витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) без урахування комерційних і управлінських витрат і протягом звітного періоду формується на рахунку 23 «Виробництво», але при визначенні фінансових результатів до уваги беруться дані рахунку 90 «Собівартість реалізації».

«Прибуток від продаж (операційний прибуток) фіксує різницю між виручкою від реалізованої продукції (без ПДВ), собівартістю реалізованої продукції, комерційних і управлінських витрат. Також цей прибуток можна розрахувати як різницю між валовим прибутком і сумою комерційних і управлінських витрат» [62].

$$\textbf{Пр = Вп − Кв − Ув,} \quad (1.3)$$

де Кв - комерційні витрати, грн.;

Ув - управлінські витрати, грн.

«Комерційними витратами є: витрати на транспортування продукції покупцеві; витрати на пакувальні матеріали; витрати на рекламу; витрати на маркетингові дослідження ринку; витрати на оренду складських і торгових приміщень; витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи; амортизація торгового і виробничого устаткування; витрати на сертифікацію продукції і ін.

В свою чергу, комерційні витрати залежать від ваги продукції, відстані її перевезення, від тарифів транспортних розцінок, від використовуваних каналів збуту і так далі» [68].

До управлінських витрат відносяться: «витрати на утримання адміністративних приміщень; витрати на оплату праці управлінського персоналу; представницькі і командировочні витрати; витрати на оплату послуг зв'язку; витрати на придбання і утримання офісного устаткування, а також канцелярського приладдя і ін.» [62]. Управлінські витрати входять до складу рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». Адміністративні витрати за видами витрат облічуються на рахунку 92 «Адміністративні витрати».

«Прибутком до оподаткування вважається різниця між усіма доходами і витратами підприємства за звітний період. Це набір сум: сума прибутку від продажів, відсотків до отримання, доходи від участі в інших організаціях, відсотки до отримання і інші доходи за вирахуванням відсотків до сплати і інших витрат» [71].

Пдо = Пвр + Діо + %по − %пс + Ід − Ів, (1. 4)

де Пдо - прибуток до оподаткування, грн.;

Пвр - прибуток від продажів, грн.;

Діо - доходи від участі в інших організаціях, грн.;

по - відсотки до отримання, грн.;

пс - відсотки до сплати, грн.;

Ід - інші доходи, грн.;

Ів - інші витрати, грн.

Цей вид прибутку є основним джерелом покриття довгострокових витрат (відсотки по кредитах і позиках, лізингові платежі). Іншими словами, це ті витрати, які підприємство повинне нести при будь-якому фінансовому положенні, можливих спадах об'єму реалізації продукції та ін.

Доходами від участі в інших організаціях є: надходження від участі в статутних капіталах інших підприємств і організацій, у тому числі відсотки і інші доходи по цінних паперах; отримана вартість майна при ліквідації організації; отриманий підприємством прибуток у результаті від спільної діяльності (за договором простого товариства).

Відсотками до отримання є доходи від відсотків по облігаціях, депозитах, а також доходи за надання в користування грошових коштів товариству і від кредитних організацій за користування залишками засобів на рахунках підприємства.

Відсотки до сплати включають: відсотки, які сплачуються за усіма видами позикових зобов'язань, окрім відсотків, включених у вартість інвестиційних активів і/або використаних для оплати виробничих запасів, інших цінностей, робіт і послуг встановлених правилами ведення бухгалтерського обліку; дисконт, що відноситься до сплати за облігаціями і векселями, окрім включеного до складу витрат майбутніх періодів згідно облікової політики підприємства.

Іншими доходами є усі доходи, які не пов'язані з основною і додатковою діяльністю компанії, а саме: доходи від списання простроченої кредиторської заборгованості і випуску акцій і облігацій; доходи від пайових внесків в результаті розширення підприємства; доходи від членських внесків в результаті виробничо-збутової кооперації.

Підприємство для цілей бухгалтерського обліку має право самостійно визнавати надходження доходів від основного виду діяльності або інші надходження згідно Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, характеру своєї діяльності, виду доходів і умов отримання їх.

Іншими витратами є витрати, які не пов’язані з виробництвом і реалізацією продукції. Це витрати на сертифікацію продукції; нарахування відсотків по кредитах і позиках; прострочена дебіторська заборгованість; витрати на підбір персоналу і його навчання; витрати на оренду і лізингові платежі; витрати на консультації, а також юридичні, аудиторські і підприємницькі послуги; штрафи, пені і неустойки за недотримання договорів.

Чистий прибуток – це прибуток, що залишився у власності підприємства після сплати усіх податків і є головним джерелом формування доходів бюджету і грошових накопичень підприємства.

$$\mathbf{ЧП = В - Св - Кв - Ув - пс - Пп} \quad (1.5)$$

де ЧП - чистий прибуток, грн;

Кв - комерційні витрати, грн;

Ув - управлінські витрати, грн;

пл - відсотки до сплати, грн;

Пп - податок на прибуток, грн.

«Податок на прибуток – це прямий податок, що стягується з прибутку підприємства отриманого в поточному звітному періоді» [24]. Ставку податку на прибуток встановлюється державою на законодавчому рівні. Також чистий прибуток можна розрахувати за формулою:

$$\mathbf{ЧП = Пдо - Пп} \quad (1.6)$$

Чистий прибуток скеровується для розширене відтворення виробництва, показує наскільки вигідно працювати в цьому напрямі.

Чистий прибуток входить в кошториси витрат, утворює фонди накопичення і фонди споживання. Фондами накопичення є фонди розвитку виробництва, фонд соціального розвитку, фонд виробничого і науково-технічного розвитку.

Маржинальним прибутком є різниця між виручкою від реалізації виробленої продукції і її собівартістю (змінні витрати). Собівартість складається з трьох видів витрат: витрати праці, витрати сировини і матеріалів і накладні виробничі витрати.

$$\textbf{Мп} = \textbf{В} - \textbf{Зв} \quad (1.7)$$

Цей прибуток служить оцінкою здатності покривати підприємством постійні витрати і формувати необхідний балансовий прибуток від реалізації продукції.

1.2. Поняття і методи управління прибутком підприємства

Визначення ролі прибутку в діяльності підприємства зумовлює необхідність ефективного управління прибутковістю організації. Управління прибутком – це процес вироблення і ухвалення управлінських рішень для досягнення певних фінансових результатів, який включає: формування прибутку; розподіл прибутку; використання прибутку; планування прибутку.

Об’єктом управління прибутком є дохід від реалізації продукції (робіт, послуг, товарів), покриття витрат і відсотків по позиках, сплата податків і інших обов’язкових платежів, формування чистого прибутку і прибутку до сплати податків, формування нерозподіленого прибутку, виплата дивідендів.

Основними завданнями управління прибутком є: забезпечення зростання прибутку; забезпечення конкурентоспроможності підприємства в довгостроковому і короткостроковому періодах; забезпечення стабільного формування чистого прибутку; забезпечення прийнятного рівня рентабельності фінансово-господарській діяльності підприємства.

Завдання фінансового менеджменту полягає в забезпеченні стабільності формування його доходів, які перевищують його витрати. Це дозволяє забезпечити беззбитковість діяльності підприємства.

«Методи управління прибутком підприємства – це способи впливу на об’єкт для досягнення певного результату. Кожен з методів необхідно ретельно опрацьовувати, інакше при неправильному використанні результат може виявитися несприятливий для підприємства з точки зору фінансів.

Існують різні підходи до класифікації методів управління прибутком підприємства. Ефективність і результативність формування доходів суб’єкта

господарювання як складової моделі управління його прибутком залежить від адекватності фінансового забезпечення цінової політики реаліям ринку, на якому він працює» [40].

Сучасні методи управління прибутком виражаються в наступному:

- в аналізі фінансових результатів. Тут слід провести маржинальний аналіз підприємства, фінансовий аналіз виручки, прибутку і його рентабельності, а також аналіз структури капіталу, аналіз показників оборотності засобів організації.

- в аналізі прибутку у внутрішніх фінансових відносинах підприємства (компанії, організації, тобто слід розробити фінансовий бюджет підприємства, прогнозний звіт про прибутки і збитки підприємства на підставі результатів проведеного аналізу.

- в розробці організаційного плану підприємства, тобто створення регламенту управління прибутком (дії з реалізації отримання запланованого прибутку).

Планування основних показників на наступні періоди відбуваються за допомогою маржинального аналізу. Він допомагає визначити вплив зміни об’ємів реалізації продукції на операційний прибуток підприємства. У його основі лежить вивчення співвідношення об’єму реалізації продукції, прибутку і витрат, які в свою чергу діляться на постійні і змінні. А також прогнозування кожного з цих показників в майбутньому періоді.

Маржинальний аналіз дає можливість досліджувати залежність прибутку від певного кола важливих чинників і на підставі цієї залежності управляти процесом формування його величини.

Заслуга маржинального аналізу полягає у визначенні:

- беззбиткового об’єму продажів при певних співвідношеннях ціни, постійних і змінних витрат;

- для отримання конкретної величини прибутку визначають необхідний об’єм продаж;

- критичних показників постійних витрат при певній величині маржинального доходу;

- критичної точки реалізації при певному об'ємі продаж і рівні змінних і постійних витрат.

Постійними витратами є витрати, у яких величина не залежить від обсягу випуску продукції. До них відносяться на виробництві амортизація, послуги брокерів. Комерційними витратами виступають послуги на рекламу, а також до них відносяться управлінські витрати.

Змінними витратами називаються витрати, які залежать пропорційно зміні об'ємів діяльності. До них відносяться в якості виробничих витрат матеріали, оплата праці, відрахування в соціальні фонди.

У маржинальному аналізі використовуються такі показники, як:

- Питомий маржинальний прибуток, який показує різницю між ціною реалізованої продукції без ПДВ і питомими змінними витратами. Цей показник розраховується на одиницю продукції.

$$m = P - v, \quad (1.8)$$

де m - питомий маржинальний прибуток, грн;

P - ціна від реалізованої продукції без ПДВ, грн;

v - питомі змінні витрати, грн.

- Маржинальний прибуток відображає різницю між виручкою від реалізації продукції без ПДВ і змінними витратами.

МП = В – Ззм, (1.9)

де Ззм - змінні витрати, грн.;

МП - маржинальний прибуток, грн.

Норма маржинального прибутку характеризує величину зміни маржинального прибутку при зміні виручки від реалізованої продукції на 1 грн. і розраховується як відношення маржинального прибутку до виручки від реалізації без ПДВ:

$$\textbf{Квм} = {}_{\text{р}}\frac{m}{}, \quad (1.10)$$

де Квм - норма маржинального прибутку.

- Точка беззбитковості показує обсяг виробництва продукції, при якій виручка від реалізації продукції компенсує (покриває) витрати на випуск продукції. Розраховується наступному чином:

$$Qmin = \frac{FC}{m}, \quad (1.11)$$

де Qmin - мінімальне допустиме значення об'єму реалізації продукції за період, грн;

FC - постійні витрати на реалізацію і виробництво продукції за період, грн.

- Поріг рентабельності це виручка від реалізації продукції без ПДВ при об'ємі продажів в точці беззбитковості. Цей показник розраховується як:

$$Bmin = Qmin * P, \quad (1.12)$$

де Bmin - поріг рентабельності, грн.

- Запас фінансової надійності (міцності) визначає величину суми, на яку може знизитися виручка від реалізації продукції до отримання збитків. Чим вище цей показник, тим конкурентоздатне підприємство.

$$\mathbf{ФН = В} - Bmin, \quad (1.13)$$

Разом з тим, провівши маржинальний аналіз, можна визначити максимальне збільшення прибутку при повному завантаженні виробничих потужностей. І на підставі розрахунків скласти заходи з його підвищення.

Як будь-яке дослідження, маржинальний аналіз можна розділити на етапи:

Першим етапом є збір інформації для проведення маржинального аналізу, її підготовка і обробка. На цьому етапі розглядаються такі питання, як:

- величина готівкового капіталу, яка потрібна підприємству;

- заходи по мобілізації цих засобів;

- рівень фінансового ризику, при якому використовується фінансовий важіль.

Другим етапом є визначення величини постійних і змінних витрат на виробництво продукції, її реалізацію. Тут слід розглянути наступні питання:

- визначення пріоритетів високої рентабельності і високої ліквідності;

- рівень визначення (збільшення або зниження) сили операційного важеля, змінюючи змінні і постійні витрати, і як наслідок, зміна рівня підприємницького ризику на підприємстві;

- визначення розумності продажу продукції нижче її собівартості;

- вплив ефекту зміни обсягу виробництва і збуту на прибуток.

На третьому етапі відбувається розрахунок показників, які є важливими з позиції власника чи керівництва і забезпечують фінансову стабільність підприємства.

На четвертому етапі відбувається порівняльний і факторний аналіз зміни рівня розрахованих показників. Цей етап розглядає наступні аспекти:

- знаходження оптимального рівня товарів для задоволення клієнтів;

- визначення оптимальної величини отримуваного підприємством короткострокового кредиту, який дозволяє забезпечити і стимулювати продаж товарів на виплату при зниженні рівня виникнення безнадійних боргів і мінімізації засобів, що направляються на дебіторську заборгованість.

Шостим етапом є прогнозування показників при їх зміні і заходів з підвищення прибутку.

Головними елементами в маржинальному аналізі є поріг рентабельності, фінансовий важіль, запас фінансової міцності і операційний важіль.

Суть операційного важеля в тому, що при будь-якій зміні виручки від реалізації продажів завжди змінюється прибуток. Це зумовлене різним рівнем впливу зміни постійних і змінних витрат на фінансові результати діяльності підприємства при зміні обсягу виробництва.

Фінансовий важіль проявляється в тому, що організація, яка користується позиковими коштами, змінює рентабельність власних засобів і дивідендні можливості. Рівень цього важеля говорить про фінансовий ризик підприємства. До постійних витрат відносяться відсотки по кредиту, що призводить до зростання фінансових витрат по позикових коштах, які супроводжуються

збільшенням впливу операційного важеля і збільшенням підприємницького ризику.

Аналіз беззбитковості дозволяє з'ясувати величину або кількість продаж, при якій дохід дорівнює витраті, тобто немає ні збитків і ні прибутку. Нижче точки беззбитковості бізнес приноситиме збитки, вище за точку беззбитковості – прибуток. Чим вище точка беззбитковості, тим важче її переступити. Точку беззбитковості економісти називають порогом рентабельності. Цей поріг можна понизити шляхом збільшення валової маржі, наприклад, підвищити ціну або об'єм реалізації, зменшити змінні або постійні витрати.

Зазначимо, що вище вказаний перелік показників не повний і не відображає весь спектр досліджуваного питання, бо в економічній літературі взагалі і економічному аналізі зокрема, наведено значно більшу кількість і описані методики їх розрахунків.

Висновки до розділу 1

В даному розділі роботи розглянуті теоретичні питання, які стосуються однієї з найважливіших категорій економіки – прибутку, аналізу формування, оцінки показників прибутку, а також вказані шляхи його збільшення.

Значення прибутку в умовах сучасної економіки велике. Товаровиробники в намаганні отримати прибуток збільшують об'єм виробництва продукції (робіт, послуг), потрібної споживачу, в той же час стараються зменшити затрати на виробництво.

Головна мета в управлінні прибутком – це максимальне благополуччя власників підприємства. В той же час, ця мета повинна задовольняти інтереси і власників, і держави, і персоналу, зайнятому на даному підприємстві.

При правильному процесі управління прибутком повинен бути проведений аналіз. При виборі форми аналізу повинні бути враховані всі чинники: галузь, в якій працює підприємство; вид діяльності і спеціалізація підприємства; об'єм товарообороту і його швидкість, і інші фактори. тому

необхідно розумно оцінити ситуацію, що склалася на підприємстві і обрати найбільш ефективну форму аналізу для свого підприємства.

Маємо акцентувати, що для виходу підприємства із кризової ситуації керівництво повинне докласти максимум зусиль, зменшити всі можливі затрати підприємства. Першочерговими заходами зі збільшення прибутку на підприємстві:

- зменшення собівартості продукції;
- зменшення дебіторської заборгованості;
- посилення контролю за якістю вироблюваної продукції;
- зменшення затрат підприємства.

Запропоновані заходи дозволять значно зменшити затрати на виробництво продукції, що призведе до зменшення рівня собівартості продукції і росту величини прибутку.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Облік витрат від реалізації продукції, робіт, послуг

Усі ресурси, які використовуються у виробничій діяльності підприємства, повинні знайти своє відображення у собівартості продукції чи витратах операційної діяльності.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» «собівартість реалізованої продукції, складається з:

- виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), що була реалізована протягом звітного періоду;
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- наднормових виробничих витрат» [41].

В свою чергу виробнича собівартість «складається з:

- прямих матеріальних витрат;
- прямих витрат на оплату праці;
- відрахувань на соціальні заходи;
- прямі витрати на амортизацію;
- інші прямі витрати» [42].

«Прямі матеріальні витрати включають в себе вартість сировини та основних матеріалів, що є основою продукції, яку виготовляють, вартість купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; вартість допоміжних матеріалів, інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об’єкта витрат» [42].

Обліковані суми матеріальних витрат списуються у дебет рахунку 80 «Матеріальні витрати» на підставі первинних документів: актів на списання палива, енергії, та ін. Кожного календарного місяця, на підставі розрахунків і довідок бухгалтерії, з кредиту рахунку 80 «Матеріальні витрати» списуються в

дебет рахунку 23 «Виробництво» у сумі прямих матеріальних витрат, які включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Визначена вартість матеріальних ресурсів, що відображається за елементом «Матеріальні витрати», «формується виходячи з цін їх придбання (без урахування податку на додану вартість), включаючи націнки (надбавки), комісійні винагороди, які сплачуються постачальницьким організаціям, плату за транспортування, зберігання та доставку, що здійснюються сторонніми організаціями.

Витрати, пов’язані з доставкою (включаючи вантажно-розвантажувальні роботи) матеріальних ресурсів транспортом і персоналом організації, підлягають включенню до відповідних елементів витрат на виробництво (витрати на оплату праці, амортизація основних засобів, матеріальні витрати тощо)» [68].

В бухгалтерському обліку підприємства відображення матеріальних витрат відбувається наступним чином (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Облік матеріальних витрат

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відпущено зі складу виробничі запаси та малоцінні й швидкозношувані предмети для операційної діяльності підприємства	80 "Матеріальні витрати"	20 "Виробничі запаси», 22 "Малоцінні і швидкозношувані предмети"
2	Відображено вартість готової продукції, товарів, використаних для власних потреб	808 "Витрати товарів"	26 "Готова продукція», 28 "Товари"
3	Відображено вартість наданих підприємству послуг, необхідних для операційної діяльності підприємства	809 "Інші матеріальні витрати"	685 "Розрахунки з іншими кредиторами"
4	Відображено вартість послуг з постачання електроенергії	803 "Витрати палива й енергії"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"
5	Віднесено матеріальні витрати на: - витрати основного виробництва в частині прямих матеріальних витрат	23 "Виробництво"	80 "Матеріальні витрати"
	- утримання та експлуатацію виробничого обладнання та забезпечення техніки безпеки праці в цеху	91 "Загально-виробничі витрати"	
	- загальногосподарські потреби	92 "Адміністративні витрати"	
	- витрати на збут	93 "Витрати на збут"	
	- інші витрати операційної діяльності	94 "Інші витрати операційної діяльності"	
	- фінансові результати в частині непрямих матеріальних витрат на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79 "Фінансові результати"	

Витрати на оплату праці відображаються в бухгалтерському обліку наступним чином (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Облік витрат на оплату праці

№ оп.	*Зміст господарської операції*	*Кореспондуючі рахунки*	
		Дебет	*Кредит*
1	*2*	*3*	*4*
1	Нараховано основну заробітну плату робітникам	811 "Виплати за окладами і тарифами"	66 "Розрахунки з оплати праці"
	Нараховано додаткову заробітну плату робітникам	812 "Премії і заохочення"	
	Нараховано відпускні (якщо підприємство не формує резерву на забезпечення майбутніх виплат відпускних або якщо сума нарахованих у звітному періоді відпускних перевищує суму сформованого резерву)	814 "Оплата відпусток"	66 "Розрахунки з оплати праці"
	Нараховано заробітну плату за час простою через зовнішні причини	815 "Оплата іншого невідпрацьованого часу"	
	Відображено суму нарахованої матеріальної допомоги	816 "Інші витрати на оплату праці"	
2	Нараховано відпускні персоналу підприємства за рахунок раніше створеного резерву	814 "Оплата відпусток"	47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів"
3	Віднесено витрати на оплату праці: - на витрати основного виробництва в сумі прямих витрат на оплату праці	23 "Виробництво"	81 "Витрати на оплату праці"
	- на загальновиробничі витрати в сумі витрат на оплату праці цехового персоналу	91 "Загально-виробничі витрати"	
	- на адміністративні витрати в сумі оплати праці адміністративного персоналу	92 "Адміністративні витрати"	
	- на витрати збуту в сумі заробітної плати працівників, що займаються збутом продукції	93 "Витрати на збут"	
	- на інші витрати операційної діяльності в сумі заробітної плати працівників житлово-комунального господарства тощо	94 "Інші витрати операційної діяльності"	
	- на фінансові результати в частині непрямих витрат на оплату праці на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79 "Фінансові результати"	

На основі даних табелів обліку використання робочого часу, нарядів на відрядну роботу, розрахунково-платіжних відомостей за дебетом рахунку 81 «Витрати на оплату праці» відображається сума витрат на оплату праці. На

підставі розрахунків і довідок бухгалтерії, з кредиту рахунку 81 «Витрати на оплату праці» списуються в дебет рахунку 23 «Виробництво» суми витрат, які прямо включаються до складу собівартості продукції (робіт, послуг).

«Витрати на оплату праці не є однорідними, а тому аналітичний облік витрат на оплату праці на підприємстві можна організувати за видами (основна та додаткова); за елементами (погодинна, відрядна, премії, оплати простоїв тощо); за складом працівників (обліковий, обліково-штатний, сумісники, які працюють за договорами підряду); за категоріями працівників (робітники, службовці, зі складу яких виділяють керівників)» [62].

Інформація про відрахування на соціальні заходи відображається на рахунку 82 «Відрахування на соціальні заходи».

За дебетом рахунку 82 «Відрахування на соціальні заходи» відображається сума відрахувань на соціальні заходи, за кредитом – списання на рахунок 23 «Виробництво» суми відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Відрахування на соціальні заходи відображаються в бухгалтерському обліку наступним чином (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Облік відрахувань на соціальні заходи

№ оп.	Зміст господарської операції	*Кореспондуючі рахунки*	
		Дебет	Кредит
1	*2*	*3*	*4*
1	Виходячи з суми забезпечення виплат майбутніх відпусток нараховано суми зборів на: - обов'язкове державне пенсійне страхування	821 "Відрахування на пенсійне забезпечення"	471 "Забезпечення виплат відпусток"
	- обов'язкове державне соціальне страхування	822 "Відрахування на соціальне страхування"	
	- обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття	823 "Страхування на випадок безробіття"	
2	Нараховано суму внесків на додаткове пенсійне страхування персоналу підприємства	824 "Відрахування на індивідуальне страхування"	472 "Додаткове пенсійне забезпечення"
3	Здійснено відрахування від заробітної плати на: - обов'язкове державне пенсійне страхування	821 "Відрахування на пенсійне забезпечення"	651 "Розрахунки за пенсійним забезпеченням"
	- обов'язкове державне соціальне страхування	822 "Відрахування на соціальне страхування"	652 "Розрахунки за соціальним страхуванням"
	- обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття	823 "Страхування на випадок безробіття"	653 "Розрахунки за страхуванням на випадок безробіття"
4	Віднесено суми відрахувань на соціальні заходи в частині відрахувань від заробітної плати: - виробничих робітників	23 "Виробництво"	82 "Відрахування на соціальні заходи"
	- цехового персоналу	91 "Загальновироб-ничі витрати"	
	- адміністративного персоналу	92 "Адміністративні витрати"	
	- продавців та інших працівників, зайнятих збутом продукції	93 "Витрати на збут"	82 "Відрахування на соціальні заходи"

Рахунок 83 «Амортизація» «призначено для узагальнення інформації про суму нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів» [64].

У дебет рахунку 83 «Амортизація» вноситься сума нарахованих за звітний період амортизаційних відрахувань, з кредиту списуються на рахунок

23 «Виробництво» суми амортизаційних відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Аналітичний облік до рахунку 83 «Амортизація» організовується бухгалтерією підрприємств в розрізах видів необоротних активів за місцями їх експлуатації.

Облік амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів в бухгалтерському обліку здійснюється наступним чином (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Облік амортизації

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відображено суму нарахованого зносу: - основних засобів	831 "Амортизація основних засобів"	131 "Знос основних засобів"
	- інших необоротних матеріальних активів	832 "Амортизація інших необоротних матеріальних активів"	132 "Знос інших матеріальних необоротних активів"
	- нематеріальних активів	833 "Амортизація нематеріальних активів»	133 "Накопичена амортизація нематеріальних активів"
2	Віднесено суму зносу на: - витрати основного виробництва в частині нарахованого зносу виробничого обладнання	23 "Виробництво"	83 "Амортизація"
	- загальновиробничі витрати в сумі нарахованого зносу цехових приміщень	91 "Загальновиробничі витрати"	
	- адміністративні витрати в сумі нарахованого зносу необоротних активів загальногосподарського призначення	92 "Адміністративні витрати"	
	- витрати збуту в сумі нарахованого зносу на товарний знак	93 "Витрати на збут"	
	- інші операційні витрати	94 "Інші витрати операційної діяльності"	
	- фінансові результати в частині непрямих витрат на амортизацію на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79 "Фінансові результати"	

Загальновиробничі витрати – це витрати, пов’язані з обслуговуванням основних і допоміжних цехін і управлінням ними. Ці витрати «включають у себе:

1. Витрати на управління виробництвом - оплата праці апарату управління цехами, дільницями; відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу дільниць, цехін.

2. Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.

3. Амортизація нематеріальних активів загальновиробничого призначення.

4. Витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення.

5. Витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів; оплата послуг сторонніх організацій).

6. Витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень.

7. Витрати на обслуговування виробничого процесу.

8. Витрати на охорону праці, техніку безпеки й охорону навколишнього середовища.

9. Інші витрати (втрати від браку, оплата простоїв)» [42].

Для такого розподілу П(С)БО 16 «Витрати» передбачає «розподіл загальновиробничих витрат на змінні та постійні. Виробничу собівартість продукції формують лише змінні та розподілені постійні загальновиробничі витрати. Нерозподілені загальновиробничі витрати підлягають списанню на витрати звітного періоду, в якому вони виникли, і до складу виробничої собівартості не включаються» [42].

Перелік і склад постійних і змінних загальновиробничих витрат визначається підприємством самостійно виходячи із специфіки його діяльності.

«До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), які змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно зміні обсягу виробництва. Такі витрати розподіляються на кожний об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин роботи, заробітної плати, обсягу діяльності (наприклад, кількість готової продукції), прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду. Іншими словами, змінні загальновиробничі витрати повністю включаються до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) в періоді їх виникнення, тобто списуються на витрати виробництва щомісяця в повному обсязі і розподілу не підлягають. В цьому випадку розподіл загальновиробничих витрат - це розподіл змінних загальновиробничих витрат на одиницю бази з подальшим віднесенням на різні види продукції, що випускається на підприємстві» [38].

«До постійних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу виробництва. Загальновиробничі постійні витрати формуються протягом звітного періоду у однакових розмірах незалежно від обсягу випущеної продукції, виконаних робіт, наданих послуг. Серед них - амортизація, орендна плата щодо основних засобів, які використовуються з виробничою метою, витрати на утримання будівель і обладнання цехів (дільниць), опалення, освітлення цехів, дільниць, а також витрати на управління виробництвом, зокрема, витрати на оплату праці управлінського персоналу» [38].

«Постійні загальновиробничі витрати потрапляють до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) тільки в тому випадку, якщо фактична сума таких витрат буде рівною або менше встановленого нормативу, розрахованого виходячи з так званої нормальної потужності.

При цьому під нормальною потужністю розуміється очікуваний середній обсяг діяльності, який може бути досягнуто за умов звичайної діяльності підприємства протягом декількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обсягу обслуговування виробництва. Величина нормальної виробничої потужності визначається підприємством самостійно і зазначається в наказі про облікову політику підприємства» [39].

Постійні загальновиробничі витрати списуються з кредиту рахунка 91 «Загальновиробничі витрати» до дебету рахунка 23 «Виробництво» повною сумою.

«У разі, якщо фактичний розмір постійних загальновиробничих витрат перевищить розрахований норматив, до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) підлягає віднесенню лише частина постійних загальновиробничих витрат (які називаються розподіленими) в межах такого нормативу. Решта цих витрат, які називаються нерозподіленими, визнається витратами в періоді їх виникнення і включається до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг), тобто списується по дебету рахунка 90 «Собівартість реалізації» незалежно від моменту реалізації готової продукції.

Таким чином, нерозподілені постійні загальновиробничі витрати виникають тільки у випадку, коли сума постійних загально виробничих витрат, що склалася фактично, перевищить рівень нормативу. Інакше всю суму постійних витрат буде розподілено» [17].

«Аналітичний облік загально виробничих витрат ведеться за місцями виникнення, центрами і статтями (видами) витрат або елементами» [36].

Облік загальновиробничих витрат ведеться на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», характеристика якого подана нижче.

Назва та шифр	Призначення рахунку	По дебету відображається	По кредиту відображається	Обліковий регістр	Місце в звітності
91 "Загальновиробничі витрати"	Для ведення обліку виробничих витрат на організацію виробництва та управління цехами, бригадами тощо	Сума визнаних загально виробничих витрат	Щомісячне з відповідним розподілом списання на рахунки 23 "Виробництво" та 90 "Собівартість реалізації"	Журнал-№5 (5А)	-

Основними первинними документами для відображення загальновиробничих витрат є рахунок, накладна, авансовий звіт, виписка банку, тощо.

Основні бухгалтерські проводки з обліку загальновиробничих витрат наведено нижче.

Д-т91 К-т20 22	"Загальновиробничі витрати" "Виробничі запаси" "Малоцінні та швидкозношувані предмети"	списано виробничі запаси, МШП, на витрати по обслуговуванню виробництва (накладна, лімітно-забірна карта)
Д-т91 К-т13	"Загальновиробничі витрати" "Знос необоротних активів"	нараховано знос основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення (розрахунок бухгалтерії)
Д-т91 К-т66 65	"Загальновиробничі витрати" "Розрахунки з оплати праці" "Розрахунки за страхуванням"	нараховано заробітну плату працівникам та проведено відрахування на соціальне страхування згідно з чинним законодавством (платіжна відомість, розрахунок бухгалтерії)
Д-т23 К-т91	"Виробництво" "Загальновиробничі витрати"	списано суму змінних та розподілених постійних загальновиробничих витрат (розрахунок бухгалтерії)
Д-т90 К-т91	"Собівартість реалізації» "Загальновиробничі витрати"	списано суму нерозподілених загальновиробничих витрат (розрахунок бухгалтерії)

Отже, тільки при наявності повних даних про собівартість продукції (робіт, послуг) з'являється можливість впроваджувати заходи щодо розширення виробництва і збуту продукції як основи зростання прибутковості підприємства.

2.2. Облік доходів від реалізації продукції, робіт, послуг

«Реалізація продукції – це господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передання права власності на окремі об'єкти іншому суб'єктові підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів чи боргових зобов'язань.

Первинними документами з обліку доходів від реалізації є розрахунки бухгалтерії, накладні, договори купівлі-продажу, товаро-транспортні накладні, платіжні вимоги, акти приймання-передачі виконаних робіт та наданих послуг, тощо» [17].

Відпуск матеріальних цінностей на сторону оформляють товаротранспортними накладними спеціальної форми.

«У разі доставки власним автотранспортом, як правило, товаротранспортна накладна у 4 примірниках: перший з підписом водія залишається в пункті відправлення продукції; другий, третій і четвертий, завірені підписом і печатками вантажовідправника, а також підписом водія передають водієві. Другий примірник передають товароодержувачу продукції, третій і четвертий примірники із позначкою про приймання продукції повертають сільськогосподарському підприємству.

У товарно-транспортних накладних вказують назву продукції за видами та сортами, її кількість, вагу тощо. За потреби на окремі види сільськогосподарської продукції додатково оформлюють: посвідчення на насіння, акти аналізу якості продукції, специфікації на продукцію, щоденник надходження і відправлення вовни на заготівельні пункти тощо» [17].

При відправленні продукції іншим підприємствам і організаціям (крім заготівельних), за виконані роботи і послуги на сторону виписують рахунки-фактури. Видачу продукції працівникам в рахунок оплати праці оформляють відомостями. Відпуск продукції на громадське харчування здійснюють по відповідно оформлених накладних або лімітно-забірних картках.

За умови реалізацій продукції власним працівникам чи іншим фізичним особам з складу за готівку використовуються накладні.

«У разі продажу сільськогосподарської продукції за готівку підзвітні матеріально відповідальні особи підприємства – продавці складають Звіт про продаж продукції й Звіт про рух матеріальних цінностей у кількісних показниках, які у визначені терміни разом із первинною документацією передають до бухгалтерії. На підставі цих документів здійснюють синтетичний та аналітичний облік реалізації продукції.

Аналітичний облік реалізації продукції здійснюють згідно із первинними документами у таких реєстрах (за об'єктами обліку реалізації – видами реалізованої продукції, роботами, послугами):

- Реєстрі документів з реалізації готової продукції ;
- Реєстрі документів з реалізації товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг;
- Реєстрі документів з реалізації продукції, матеріалів, робіт і послуг за готівку. Облік реалізації продукції за готівку має особливості документального оформлення й оброблення даних, тому цей процес відображають в обліку окремо» [16].

«Згідно з первинними документами та наведеними накопичувальними реєстрами складають регістри аналітичного й синтетичного обліку доходів та розрахунків із покупцями й замовниками. Відомості аналітичного обліку реалізації продукції, матеріалів, робіт та послуг; розрахунків із покупцями й замовниками» [11].

Знаходять своє відображення аналітичні дані до рахунків 71 «Інший операційний дохід», 73 «Інші фінансові доходи», 72 «Дохід від участі в капіталі», 74 «Інші доходи», 95 «Фінансові витрати», 98 «Податки на прибуток», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 96 «Втрати від участі в капіталі», 97 «Інші витрати». Після складання бухгалтерських довідок із закриття рахунків 90 «Собівартість реалізації», 95 «Фінансові витрати», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 96 «Втрати від участі в капіталі», 97 «Інші витрати», 98 «Податки на прибуток», складається журнал-ордер 5 (5А) (рис. 2.1).

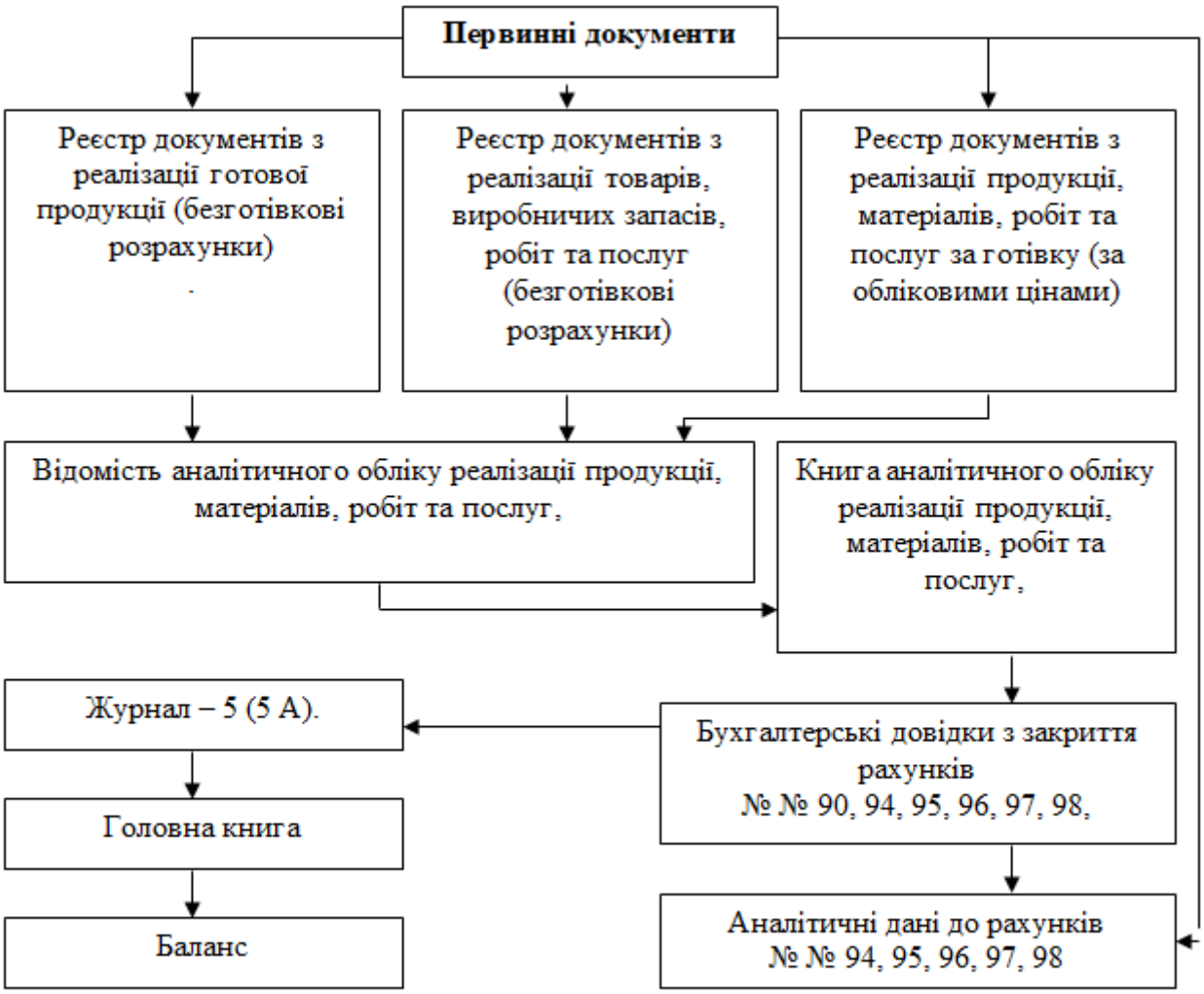

Рис. 2.1. Схема записів з обліку формування витрат діяльності

«Дохід при реалізації визнається в момент відвантаження продукції, товарів, послуг. Він відображається у бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. Найточніше дохід вимірюється ціною продажу продукції, товарів чи активів, що вже були відвантажені, за вирахуванням податків, включених до ціни. Відвантаження продукції, товарів та активів відображається у відомості обліку реалізації за кожним виставленим для оплати покупцем рахунком» [11].

Облік доходів від реалізації продукції, товарів, інших активів, ведеться на рахунку 70 «Дохід від реалізації». Доходи від реалізації готової продукції та товарів відображаються відповідно на субрахунках: 701 «Дохід від реалізації готової продукції»; 702 «Дохід від реалізації товарів»; 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»; 704 «Вирахування з доходу». За кредитом цих субрахунків

відображається збільшення (отримання) доходів, а за дебетом – належна сума непрямих податків, суми, отримані на користь комітента, принципала, списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Організація аналітичного обліку доходів від реалізації ведеться за видами продукції (товарів, робіт, послуг). На субрахунку 704 «Вирахування з доходу» «за дебетом відображаються суми надходжень за договорами комісії, агентськими та іншими аналогічними договорами на користь комітентів, принципалів; сума наданих після дати реалізації знижок покупцям, вартість повернених покупцем продукції та товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу» [27]. За кредитом субрахунку 704 відображається списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Облік доходів від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг є важливою частиною фінансового управління підприємством. Цей процес допомагає визначити обсяги та джерела доходів, а також забезпечує точність та достовірність фінансової звітності.

Організація обліку операцій від доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на рахунках виконується використовують кореспонденцію рахунків таким чином (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку доходу від реалізації продукції та товарів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відвантажено продукцію або товар покупцю	361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками"	701 "Дохід від реалізації готової продукції" 702 "Дохід від реалізації товарів"
2	Нараховані зобов'язання з ПДВ	701 "Дохід від реалізації готової продукції" 702 "Дохід від реалізації товарів"	641 "Розрахунки з податків"
3	Отримання оплати за продукцію, товари	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками"
4	Собівартість реалізованої продукції	901 "Собівартість реалізованої готової продукції" 902 "Собівартість реалізованих товарів"	26 "Готова продукція" 28 1 "Товари на складі"
5	Отримання попередньої оплати за продукцію (товари)	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	681 "Розрахунки за авансами отриманими"
6	Відображення в обліку ПДВ	643 "Податкові зобов'язання"	641 "Розрахунки з податків"
7	Відвантаження продукції (товарів) попередньо оплачених	681 "Розрахунки за авансами отриманими"	701 "Дохід від реалізації готової продукції" 702 "Дохід від реалізації товарів"
8	Зменшення доходів на суму ПДВ	701 "Дохід від реалізації готової продукції" 702 "Дохід від реалізації товарів"	643 "Податкові зобов'язання"
9	Списання собівартості реалізованої продукції (товарів)	901 «Собівартість реалізованої готової продукції» 902 "Собівартість реалізованих товарів"	26 "Готова продукція" 281 "Товари на складі"
10	Нарахування торгової націнки на товари в роздрібній торгівлі	282 "Товари в торгівлі"	285 "Торгова націнка"
11	Списання торгової націнки на реалізовані товари в роздрібній торгівлі	285 "Торгова націнка"	282 "Товари в торгівлі"
12	Списання собівартості реалізованих товарів	902 "Собівартість реалізованих товарів"	282 "Товари в торгівлі"
13	Проданий товар за готівку	301 "Каса в національній валюті"	702 "Дохід від реалізації товарів"
14	Нараховані зобов'язання	702 "Дохід від реалізації товарів"	641 "Розрахунки з податків"

«Сума доходу за бартерним контрактом визначається за справедливою вартістю активів, які отримані або підлягають отриманню підприємством, зменшену (збільшену) на суму переданих або отриманих грошових коштів.

Облік повернення продукції (товарів) покупцями здійснюється за відповідно здійснених поставок за умовами укладених угод при невідповідності відвантаженої продукції (товарів) за якістю, ціною або кількістю» [62].

Якщо мало місце повернення товару, то воно обліковується на рахунку 704 «Вирахування з доходу». «За дебетом цього рахунка відображається сума наданих після дати реалізації знижок покупцям, вартість повернених покупцем продукції (товарів) та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу» [59]. За кредитом субрахунка 704 «Вирахування з доходу» відображається списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

При поверненні продукції суми доходу не коригуються безпосередньо за рахунками 701 «Дохід від реалізації готової продукції» та 702 «Дохід від реалізації товарів». Для зміни суми фактично одержаного доходу використовують рахунок 704 «Вирахування з доходу».

Облік повернення продукції та товарів відображається на рахунках (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Облік повернення продукції та товарів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Зменшення доходу від реалізації на повернену продукцію (товари) за ціною продажу	704 “Вирахування з доходу”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками”
2	Відкориговані податкові зобов'язання (методом «сторно»)	704 “Вирахування з доходу”	641 “Розрахунки з податків”
3	Списання собівартості продукції (товарів) при реалізації («сторно»)	902 “Собівартість реалізованих товарів”	281 “Товари на складі”

«Угодами на реалізацію продукції (товарів) можуть передбачатись умови, за якими покупцям надаються знижки до ціни продажу. Наприклад, знижки за або попередню оплату, за придбання великих партій продукції (товарів) тощо.

Знижки визнаються в обліку тільки з фактичного виконання умов угоди. Підприємство не може при визнанні доходів під час реалізації таких угод керуватись очікуваннями їх виконання. Знижки за “швидку” або попередню оплату відображаються лише за умови, якщо за відвантажену продукцію (товари) була здійснена оплата в період дії знижки. Сума доходу в такому випадку визнається за вирахуванням знижки.

Визнання доходів від надання послуг має свої особливості, обумовлені визначенням ступеня завершеності операції на дату балансу, якщо результат здійснених операцій може бути достовірно оцінений» [68].

Результат операції «може бути достовірно оцінений за наявності таких умов:

- можливості достовірної оцінки доходу;

- імовірності надходження економічних вигод від надання послуг;

- можливості достовірної оцінки ступеня завершеності надання послуг на дату балансу;

- можливості достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення» [68].

Для оцінки рівня завершеності операцій необхідно знати особливості наданих послуг та умов укладених угод.

Ступінь завершеності операцій від надання послуг оцінюють за такими методами:

- вивченням виконаної роботи;

- визначенням питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату в загальному обсязі послуг, які мають бути надані:

$$\textbf{Відсоток виконання} = \frac{\textit{Обсяг виконаних послуг на певну дату}}{\textit{Загальний обсяг послуг, що мають бути надані)}} \times 100\%$$

- визначенням питомої ваги витрат, яких зазнає підприємство у зв'язку з наданням послуг у загальній очікуваній сумі таких витрат:

$$\textbf{Відсоток виконання} = \frac{\textit{Витрати, понесені на визначену дату}}{\textit{Загальна сума попередньо оцінених витрат}} \times 100\%$$

«Сума витрат, здійснених на певну дату, включає тільки ті витрати, які відображають обсяг наданих послуг на цю саму дату. Лише витрати, які відображають надані послуги, або такі, що будуть надані, включаються до оцінки загальних витрат на операції.

Проміжні та авансові платежі, отримані від клієнтів, не визнаються в складі доходів та витрат.

Для оцінки доходу від надання послуг підприємство вибирає метод, який найбільш достовірно вимірює обсяг наданих послуг.

Підприємство самостійно вибирає спосіб визначення доходів від надання послуг і обов'язково розкриває його в обліковій політиці.

Якщо результат операції не може бути достовірно оцінений, то він відображається в обліку в розмірі фактично здійснених витрат, що підлягають відшкодуванню.

Якщо дохід від надання послуг не може бути достовірно оцінений і не існує ймовірності відшкодування здійснених витрат, то дохід не визнається, а здійснені витрати визнаються як витрати періоду» [65].

Отже, дохід як економічна категорія характеризує собою розмір як грошових коштів так і інших надходжень за проміжок часу і складається з таких складових елементів як прибуток, відсоток, і рента.

Для підприємств важливе значення мають також доходи і витрати від іншої операційної діяльності (рахунки 71 «Інший операційний дохід» і 94 «Інші витрати операційної діяльності»), але в нашому дослідженні ми не будемо акцентувати увагу, бо принципи їх відображення в обліку аналогічні описаним вище.

2.3. Порядок визначення і облік фінансових результатів від операційної діяльності підприємства

Порядок обліку і узагальнення інформації про фінансові результати регламентуються Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», 15 «Дохід», 16 «Витрати» та іншими законодавчими актами і нормативними документами.

«Результатом операційної виробничо-комерційної (господарської) діяльності підприємства є прибуток або збиток. Прибуток в основному утворюється в результаті продажу (реалізації) готової продукції (послуг, товарів). Крім того, підприємство може продавати (реалізовувати) інші матеріальні цінності і послуги допоміжних виробництв та господарств, а також мати доходи і збитки, що збільшують або зменшують розмір прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності.

Прибуток формується поступово протягом фінансово-господарського року. Більшу частину прибутку становить прибуток від реалізації продукції, одержаний у вигляді різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на її виробництво та збут» [47].

В діяльності підприємств можуть мати місце доходи чи витрати, не тільки від реалізації продукції. Інвестиційна та фінансова діяльність можуть впливати на збільшення чи зменшення розміру прибутку або збитків.

Поняття фінансових результатів діяльності трактується в П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Облік фінансових результатів – прибутків і збитків – здійснюється на фінансово-результативному рахунку 79 «Фінансові результати». «На цьому рахунку збираються всі витрати, доходи підприємства, які групують в аналітичному обліку за характером прибутків і збитків. По кредиту цього рахунка відображають прибуток, а по дебету – збитки і втрати» [45].

Зміна розміру прибутків і збитків за певний період діяльності підприємства є одним з найважливіших показників, за яким оцінюється ефективність їх функціонування. Наведемо характеристику, яку використовують для накопичення інформації про фінансові результати (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Характеристика рахунку 79 «Фінансові результати»

Назва та шифр	Призначення рахунку	По дебету відображається	По кредиту відображається	Обліковий регістр	Місце в звітності
79 "Фінансові результати"	Облік та узагальнення інформації про фінансові результати підприємства від звичайної діяльності та надзвичайних подій	Суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, а також належна сума нарахованого податку на прибуток	Суми в порядку закриття рахунку обліку доходів	Журнал – № 6	Звіт про фінансові результати

«Аналітичний облік фінансових результатів від операційної діяльності ведеться за видами результатів та іншими напрямками, визначеними підприємством та зазначеними в наказі про облікову політику. Первинними документами обліку фінансових результатів від операційної діяльності є розрахунки бухгалтерії» [49].

Формуючи квартальні звіти, підприємство порівнює обороти по дебету та кредиту рахунку 79 «Фінансові результати», і якщо кредитовий оборот по рахунку 79 «Фінансові результати» буде більше дебетового обороту, це значить що підприємство на суму різниці має нерозподілений прибуток поточного року. Якщо дебетовий оборот по рахунку 79 «Фінансові результати» більше

кредитового обороту по рахунку 79 «Фінансові результати», це значить що підприємство мало більше витрат ніж доходу.

«Фінансовий результат від операційної діяльності включає в себе фінансовий результат від основної діяльності (як правило, результат від реалізації), а також прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності» [38]. Бухгалтерський облік фінансових результатів операційної діяльності є важливою частиною фінансового обліку підприємства. Цей облік допомагає визначити прибутки та збитки, пов’язані з основною діяльністю підприємства.

Щоб визначити розмір прибутку або збитку від операційної діяльності згідно Плану рахунків використовується субрахунок 791 «Результат основної діяльності». У кінці звітного періоду рахунки 93 «Витрати на збут», 92 «Адміністративні витрати», 90 «Собівартість реалізації», 71 «Інший операційний дохід», 70 «Доходи від реалізації», списуються на субрахунок 791 «Результат основної діяльності», за даними якого визначається прибуток (збиток) основної діяльності.

Проводки, за допомогою яких в обліку відображаються доходи та витрати операційної діяльності підприємства і визначається фінансовий результат, показано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Схема проводок, на підставі яких в обліку відображаються доходи та витрати підприємства, та визначається фінансовий результат діяльності

791 "Результат основної діяльності"	
Дебет	Кредит
901 "Собівартість реалізованої готової продукції" 902 "Собівартість реалізованих товарів" 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг" 91 "Загально виробничі витрати" (нерозподілена частина) 92 "Адміністративні витрати" 93 "Витрати на збут" 941 "Витрати на дослідження і розробки" 942 "Собівартість реалізованої іноземної валюти" 943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів" 944 "Сумнівні та безнадійні борги" 945 "Втрати від операційної курсової різниці" 946 "Втрати від знецінення запасів" 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей" 948 "Визнані штрафи, пені, неустойки" 949 "Інші витрати операційної діяльності" 704 "Вирахування з доходу"	701 "Дохід від реалізації готової продукції" 702 "Дохід від реалізації товарів" 703 "Дохід від реалізації робіт і послуг" 711 "Дохід від реалізації іноземної валюти" 712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів" 713 "Дохід від операційної оренди" 714 "Дохід від операційної курсової різниці" 715 "Одержані штрафи, пені, неустойки" 716 "Відшкодування раніше списаних активів" 717 "Дохід від списання раніше списаних активів" 718 "Одержані гаранти та субсидії" 719 "Інші доходи від операційної діяльності"

«Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з валового доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо. У Звіті про фінансові результати відображається по рядку 010 порядок визначення чистого доходу (виручки) від реалізації (товарів, робіт, послуг)» [34].

В бухгалтерському обліку «це відображається наступним чином::

1. Сума загального доходу (виручки) від реалізації продукції, товарів або послуг, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з продажу (податку на додану вартість, акцизного збору тощо), який відповідає критеріям визнання доходу, буде відображатись записом:

Дебет 70 «Доходи від реалізації» - Кредит 791 «Результат основної діяльності».

2. На зменшення валового доходу послідовно списують нараховані податки, платежі, а саме:

а) сума податку на додану вартість, яка була включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

Дебет 70 «Доходи від реалізації» - Кредит 64 «Розрахунки за податками й платежами».

б) акцизний збір, якщо підприємства – платники акцизного збору відобразили суму, яка врахована у складі доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

Дебет 70 «Доходи від реалізації» - Кредит 64 «Розрахунки за податками й платежами».

Інші суми, які потрібно віднести на зменшення валового доходу:

- підприємства, які сплачують інші збори або податки з обороту, показують їх суму у вільному рядку Звіту про фінансові результати;
- надані знижки, повернення товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), відображаються у статті Інші вирахування з доходу» [17].

В результаті здійснення записів на рахунку 791 «Результат основної діяльності» сформується сума чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Загальна схема обліку доходів і витрат та фінансових результатів діяльності підприємства наведена нами на рисунку 2.2.

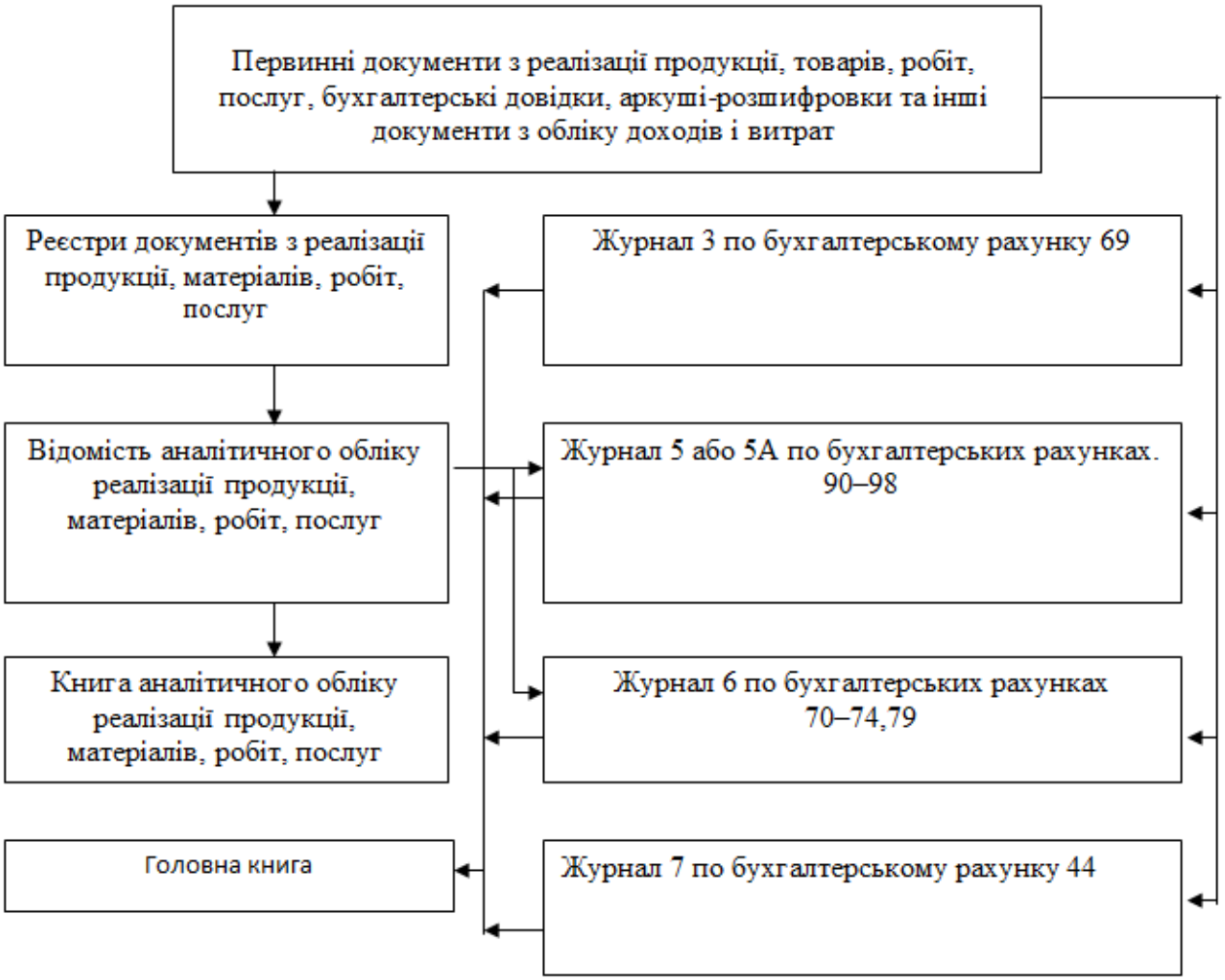

Рис. 2.2. Загальна схема обліку доходів і витрат та результатів діяльності підприємства

«Фінансовий результат – прибуток (збиток) від конкретного виду діяльності (виробничої, надання послуг або торгової) визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку) інших операційних доходів, адміністративних витрат та витрат на збут відповідного виду діяльності та інших операційних витрат. Для того, щоб визначити прибуток (збиток), від операційної діяльності потрібно до попереднього облікового процесу додати такі бухгалтерські проводки Списати на фінансовий результат основної діяльності адміністративні витрати та витрати на збут» [20].

Дебет 791 «Результат основної діяльності»; Дебет 92 «Адміністративні витрати»; Дебет 791 «Результат основної діяльності» - Кредит 93 «Витрати на збут».

На рахунку 791 «Результат основної діяльності» буде визначено результат діяльності – прибуток або збиток по конкретному виду діяльності.

«Арифметичний підсумок показників рахунків відповідної діяльності (виробничої, надання послуг, торгової) дає можливість визначити загальний результат діяльності підприємства.

Якщо до підсумку додати суми, які характеризують доходи або затрати іншої операційної діяльності, то підсумок буде характеризувати фінансовий результат від операційної діяльності підприємства в цілому» [29].

Фінансовий результат (дохід або збиток) від діяльності підприємства визначають розрахунковим способом і відображають у річних звітах ф. № 2 «Звіт про фінансові результати».

Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати призначений рахунок 79 «Фінансові результати». Цей рахунок є операційним порівняльним. Порівнюючи доходи (кредит рахунку 79) з витратами (дебет рахунку 79) визначають фінансовий результат – прибуток чи збиток.

Сальдо рахунку 79 «Фінансові результати» (після порівняння доходів і витрат) при його закритті списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» таким записом:

- збиток – дебет рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», кредит рахунку 79 «Фінансові результати».

- прибуток – дебет рахунку 79 «Фінансові результати», кредит рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»;

Висновки до розділу 2

Дослідивши сучасний стан організації обліку і контролю порядку формування та використання фінансових результатів можна дійти таких висновків:

Узагальнення облікової інформації про фінансові результати діяльності підприємства від звичайної діяльності ведеться на рахунку 79 «Фінансові результати». Цей рахунок є результативним, тимчасовим, має ознаки пасивного рахунку.

Організація бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності підприємства ведеться за видами діяльності, для яких відкриваються відповідні субрахунки. Аналітичний облік фінансових результатів ведеться за їх видами продукції, товарів, робіт, послуг, характером, та іншими напрямами, визначеними підприємством самостійно.

Згідно з класифікацією фінансових результатів за видами діяльності їх облік ведеться наступним чином. Розмір прибутків або збитків операційної діяльності підприємства визначається на субрахунку 791 «Результат операційної діяльності». Прибуток або збиток від фінансової діяльності підприємства визначається на субрахунку 792 «Результат фінансових операцій». Прибуток (збиток) від іншої звичайної діяльності підприємства визначається на субрахунку 793 «Результат іншої звичайної діяльності».

Динаміка розміру прибутків і збитків за кожен період діяльності підприємства є найважливішим підсумковим показником його роботи. Роль прибутку для розвитку підприємства визначає необхідність ефективного та безперервного контролю над ним. Контроль за формуванням та використання прибутку є процесом розробки та прийняття управлінських рішень з усіма основними системами його формування, розподілу та використання.

Основними завданнями управління прибутковістю підприємства є оптимізація розподілу прибутку як у звітному, так і в майбутніх періодах. В процесі розподілу прибутку прагнемо забезпечити гармонізацію інтересів власників з інтересами держави та персоналу підприємства.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ І ОЦІНКА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз рівня, структури і динаміки прибутку (збитку)

Публічне акціонерне товариство «Водограй-Рівне» засноване в м. Рівному.

ПАТ «Водограй-Рівне» здійснює свою діяльність на підставі статуту, який зареєстрований в Рівненській міській раді Рівненської області. Підприємство може здійснювати діяльність передбачену статутом: виробництво та розлив безалкогольних напоїв; виготовлення майонезу та інших пастоподібних продуктів харчування; виробництво товарів народного вжитку; транспортні послуги по перевезенню вантажів та пасажирів; ремонтно-будівельні роботи; заготівля сільськогосподарської продукції; зовнішньоекономічна діяльність; роздрібна та гуртова торгівля; створення мереж торгових точок та магазинів; посередницька та комерційна діяльність; інформаційно-консультаційні послуги за договорами із замовниками.

На даний час товариство займається такими видами виробничо-комерційної діяльності: виробництвом та розливом безалкогольних напоїв; роздрібною та гуртовою торгівлею; провадженням торгово-посередницької діяльності.

«Метою діяльності товариства є одержання прибутку від цієї діяльності на принципах самоокупності, самофінансування та повного госпрозрахунку, запровадження нових технологій, залучення іноземних інвестицій для насичення споживчого ринку та задоволення потреб населення в продукції підприємства.

Закрите акціонерне товариство є юридичною особою від дня його державної реєстрації. Майно товариства складається з основних фондів та обігових коштів, вартість яких відображається в балансі товариства» [13].

«Прибуток товариства утворюється з надходжень від господарської

діяльності після відшкодування витрат визначених чинним законодавством. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків та сплати податку з прибутку, залишається у повному розпорядженні товариства.

Товариство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, а також складає статистичну звітність та подає її у встановленому порядку та обсязі органам державної статистики та іншим користувачам інформації, визначеним чинним законодавством. Фінансово-господарська діяльність товариства здійснюється відповідно до напрямів, які затверджуються управлінням товариства» [13].

«Товариство самостійно здійснює свою господарську діяльність на принципах повного господарського розрахунку, відповідає за результати своєї діяльності, за винятком не взятих на себе обов'язків перед партнерами по укладеним договорам, перед державним бюджетом та банками, згідно діючого законодавства.

Самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на виробничу продукцію, роботи, послуги і необхідності забезпечення виробничого і соціального розвитку Товариства, підвищення особистих доходів його робітників» [13].

Товариство самостійно веде бухгалтерський облік, має самостійний баланс, розрахунковий та валютний рахунки в банку, печатку, фірмовий знак та інші необхідні реквізити для ведення господарської діяльності.

ПАТ «Водограй-Рівне» закуповує товари у вітчизняних та іноземних товаровиробників, а також у інших оптових підприємств. При купівлі товарів укладається договір купівлі-продажу.

Товариство реалізує свою продукцію на договірній основі. Розрахунки здійснює в безготівковому та готівковому порядку. Розрахунки з бюджетом та бюджетними організаціями проводяться у відповідності з чинним законодавством.

«Фінансовий результат (прибуток або збиток) складається з доходів від реалізації продукції, інших операційних доходів, інших фінансових доходів,

інших доходів та собівартості реалізації, адміністративних витрат, витрат на збут, фінансових витрат» [16].

«Кінцевим позитивним результатом господарської діяльності підприємства є прибуток. Прибуток – це грошовий дохід, утворений у результаті виробничо-господарської діяльності. Прибуток виконує такі основні функції:

- оцінки підсумків діяльності підприємства;

- розподілу (розподілу доходу між підприємством і державою, підприємством і його робітниками, між сферою виробництва і невиробничою сферою);

- джерела утворення фондів економічного стимулювання і соціальних фондів.

Отже, у зростанні прибутку зацікавлені як підприємство, так і держава. На підприємствах приріст прибутку досягається не лише завдяки збільшенню трудового внеску колективу підприємства, а й за рахунок багатьох інших факторів. Саме тому на кожному підприємстві необхідно систематично аналізувати формування, розподіл та використання прибутку. Цей аналіз має надзвичайно важливе значення і для зовнішніх суб’єктів (місцевих бюджетів, фінансових і податкових органів, банків)» [24].

Важливим етапом аналізу прибутковості підприємства є вивчення динаміки та структури доходів та витрат підприємства. Динаміка та структура доходів та витрат визначають фінансовий стан підприємства та є ключовими елементами фінансового аналізу. Аналіз динаміки та структури доходів та витрат допомагає керівництву приймати управлінські рішення, виявляти тенденції та ефективно коригувати стратегії, щоб досягти фінансових цілей підприємства.

Аналіз структури доходів і витрат ПАТ «Водограй-Рівне» відобразимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз структури витрат і витрат, тис. грн.

Показник	2019 рік		2021 рік		Відхи-лення	Темп зроста-ння
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %		
ПДВ	360,9	15,8	770,6	16,5	409,7	213,5
Собівартість реалізованої продукції	1517,5	66,5	3217,8	69,0	1700,3	212,0
Адміністративні витрати	137,9	6,0	172,6	3,7	34,7	125,2
Витрати на збут	242,0	10,6	479,4	10,3	237,4	198,1
Інші операційні витрати	24,0	1,1	21,0	0,5	-3,0	87,5
Фінансові витрати	0	0	0	0	0	0
Податок на прибуток	0	0	0	0	0	0
Усього витрат і відрахувань	2282,3	100	4661,4	100	2379,1	204,2

Виходячи з даних таблиці 3.1 і 3.2 видно, що з-поміж витрат виробництва найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції – 1517,5 тис. грн. (66,5%) у 2020 році, 3217,8 тис. грн. (69,0%) у 2021 році.

З рисунків 3.1 і 3.2 видно структуру витрат і відрахувань ПАТ «Водограй – Рівне».

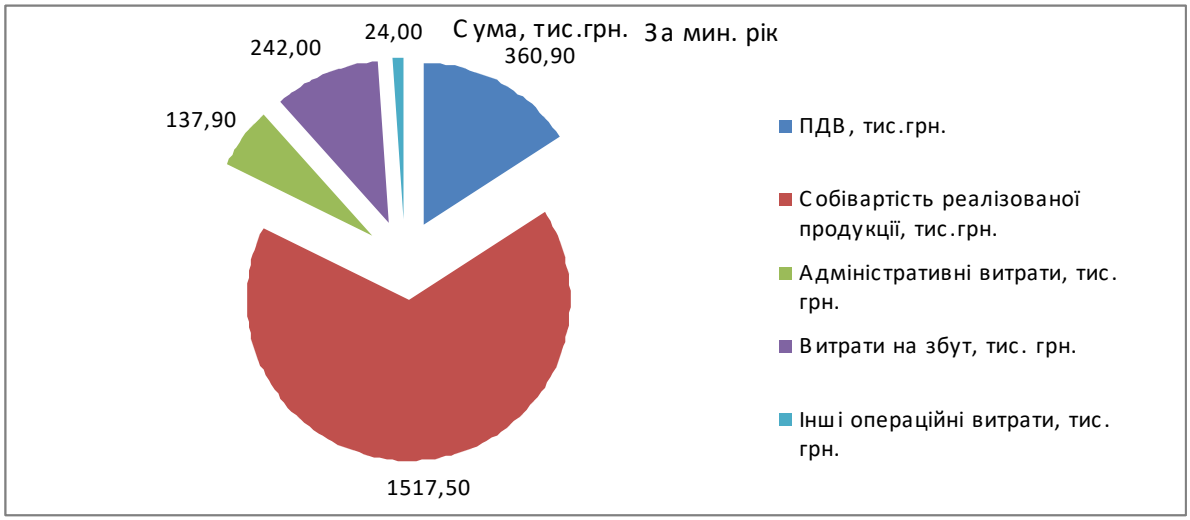

Рис. 3.1. Структура витрат і відрахувань ПАТ «Водограй–Рівне» у 2020 році

Закономірно, що певну частку становлять витрати на збут. Так, у 2021 р. вони дорівнювали 479, 4 тис. грн., тоді як в порівняльному – 242,0 тис. грн., тобто зросли на 237,4 тис. грн.

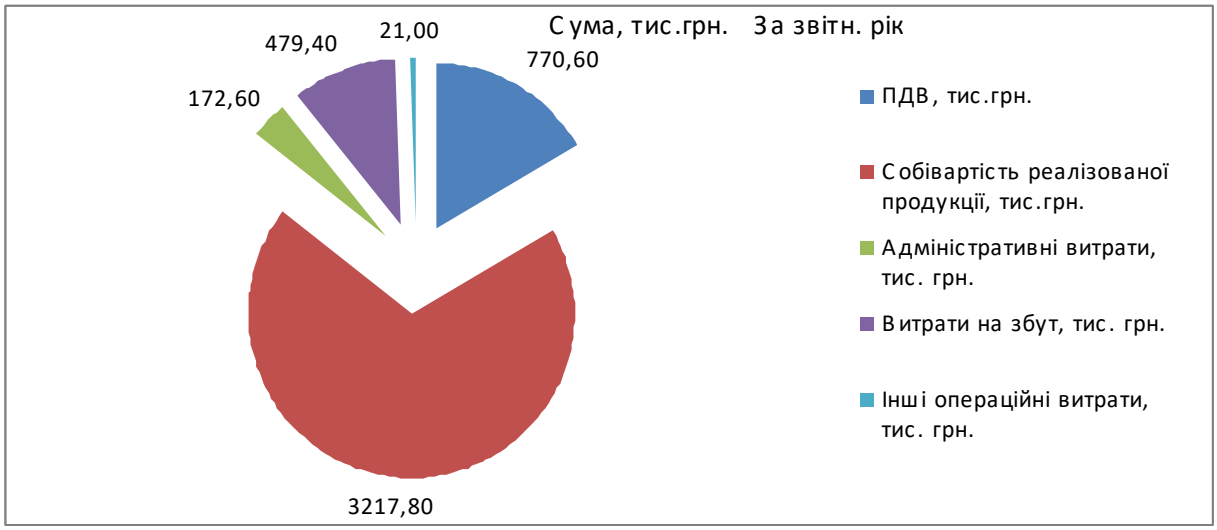

Рис. 3.2. Структура витрат і відрахувань ПАТ «Водограй–Рівне»у 2021 році

Зросли й адміністративні витрати, що становлять 172,6 тис. грн. проти 137,9 тис. грн. у 2020 році. Дані таблиці та діаграм вказують на вагому частку відрахувань у вказаному періоді яку становлять податки на додану вартість (360,9 тис. грн. та 770,6 тис. грн. відповідно).

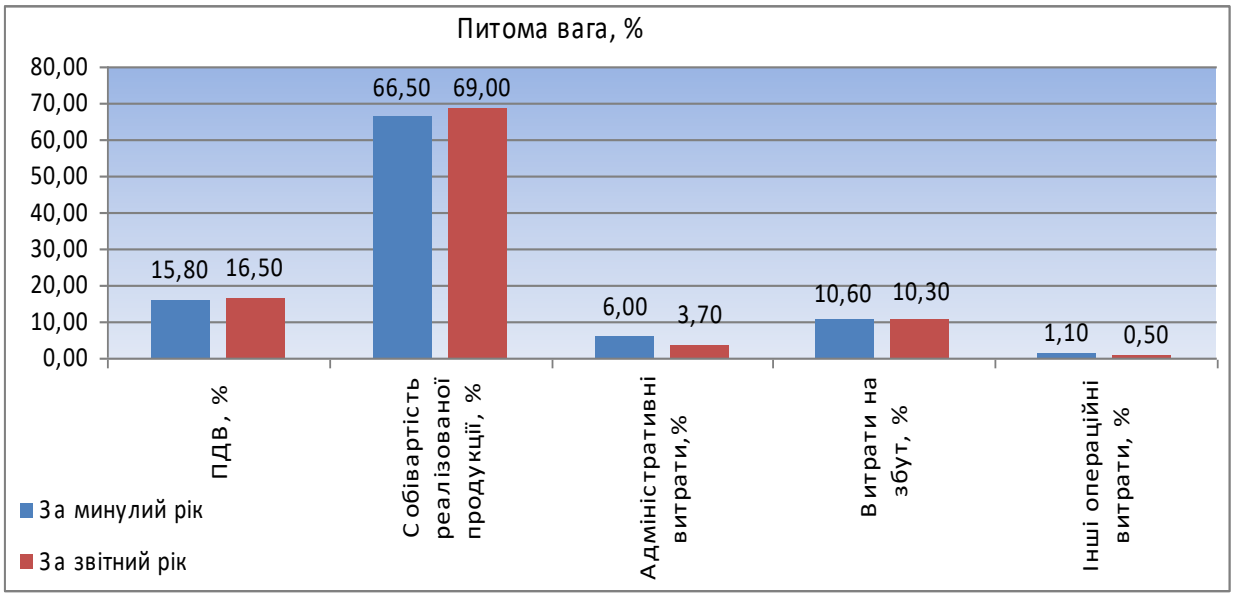

Рис. 3.3. Зміна витрат і відрахувань ПАТ «Водограй–Рівне»у 2020 та 2021 роках

Так, виходячи із динаміки темпів зростання і відхилень витрат, відображених на рисунку 3.3 можемо сказати, що відрахування на ПДВ у звітному році зросли на 0,7% в порівнянні з порівняльним роком і становлять 16,5% з усієї суми витрат і відрахувань. Зросла й собівартість реалізованої продукції з 66,5% до 69,0%. Водночас на підприємстві знизились адміністративні витрати з 6,0% до 3,7% відповідно, витрати на збут – з 10,6 % до 10,3 % і інші операційні витрати – з 1,1 %, до – 0,5 %.

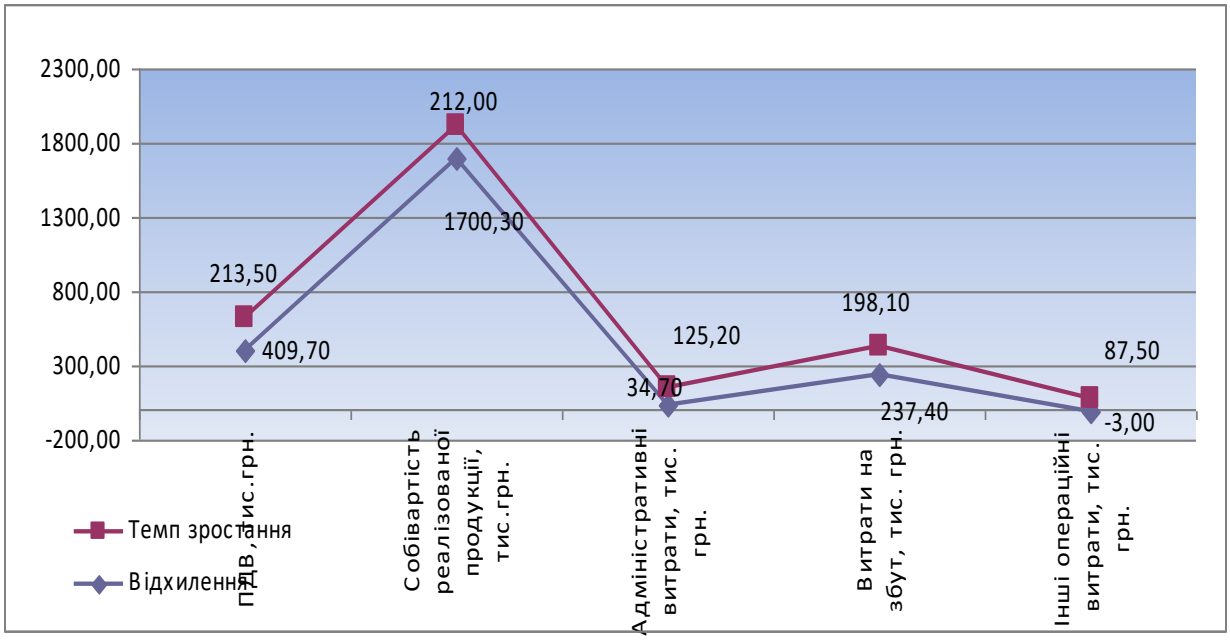

Рис. 3.4. Динаміка темпу зростання і відхилень витрат та відрахувань ПАТ «Водограй – Рівне»

На аналізованому підприємстві єдину абсолютну суму має прибуток від реалізації продукції (валовий): він виріс проти минулого року на 348,6 тис. грн. Останніми роками, в силу кризового стану економіки країни підприємство від операційної і звичайної діяльності понесло збитки. Закономірно чистий прибуток підприємства дорівнює нулю.

Наступним етапом аналізу прибутку є аналіз звіту про фінансові результати по структурі, а також в динаміці.

Аналіз динаміки та структура Звіту про фінансові результати досліджуваного товариства наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки та структури звіту про фінансові результати

Найменування статті	Код ряд.	Абсолютна величина (тис. грн.)			Питома вага статті в виручці від реалізації , %			Зміна (+; -) тис. грн.		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021			
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (5-3)	10 (8-6)	11 (5:3*100)
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	**010**	2165,1	3929,6	4623,7	100	100	100	2458,6	0	213,6
ПДВ	**015**	360,9	654,9	770,6	17	17	17	409,7	0	213,5
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	**035**	1804,2	3274,7	3853,1	83	83	83	2048,9	0	213,6
Собівартість реалізованої продукції	**040**	1517,5	2838,3	3217,8	70	72	70	1700,3	0	212
Валовий прибуток	**050**	286,7	436,4	635,3	13	11	13	348,6	0	221,6
Адміністративні витрати	**070**	137,9	170,2	172,6	6	4	4	34,7	-2	125,2
Витрати на збут	**080**	242,0	377,6	479,4	11	10	10	237,4	-1	198,1
Інші операційні витрати	**090**	24,0	40,4	21,0	1,1	1	0,5	-3,0	-0,6	87,5
Фінансовий результат від операційної діяльності	**100**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансові витрати	**140**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	**170**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Податок на прибуток	**180**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності	**190**	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Чистий прибуток	**220**	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Виходячи з даних таблиці, чистого прибутку в 2021 р., так як і в попередні роки товариство не отримало. За той же період собівартість реалізованої продукції порівняно збільшилась на 1700,3 тис. грн. (112%). Зрозуміло, що відповідно зросли адміністративні витрати і витрати на збут відповідно на 34,7 тис. грн. і 237,4 тис. грн. Тоді як, питома вага статей у доході (виручці) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суттєво не змінилась.

Не суттєво, але знизилась питома вага таких статей: адміністративні витрати на – 2%, витрати на збут на – 1% та інші операційні витрати на – 0,6%.

Що стосується доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг), то він значно зріс в 2021 році порівняно з 2019 роком та склав 4623,7 тис. грн., так само поступово зросла величина чистого доходу (виручки) від реалізації продукції з 1804,2 тис. грн. до 3853,1 тис. грн. у 2021 році в порівнянні з 2019 роком. У 2020 р. він становив – 3274, 7 тис. грн. Зросла й сума валового прибутку з 286,7 тис. грн. до 436,4 тис. грн. (2020 р.) та 635,3 тис. грн. у 2021 році. Ці зміни відображені на рисунку 3.5.

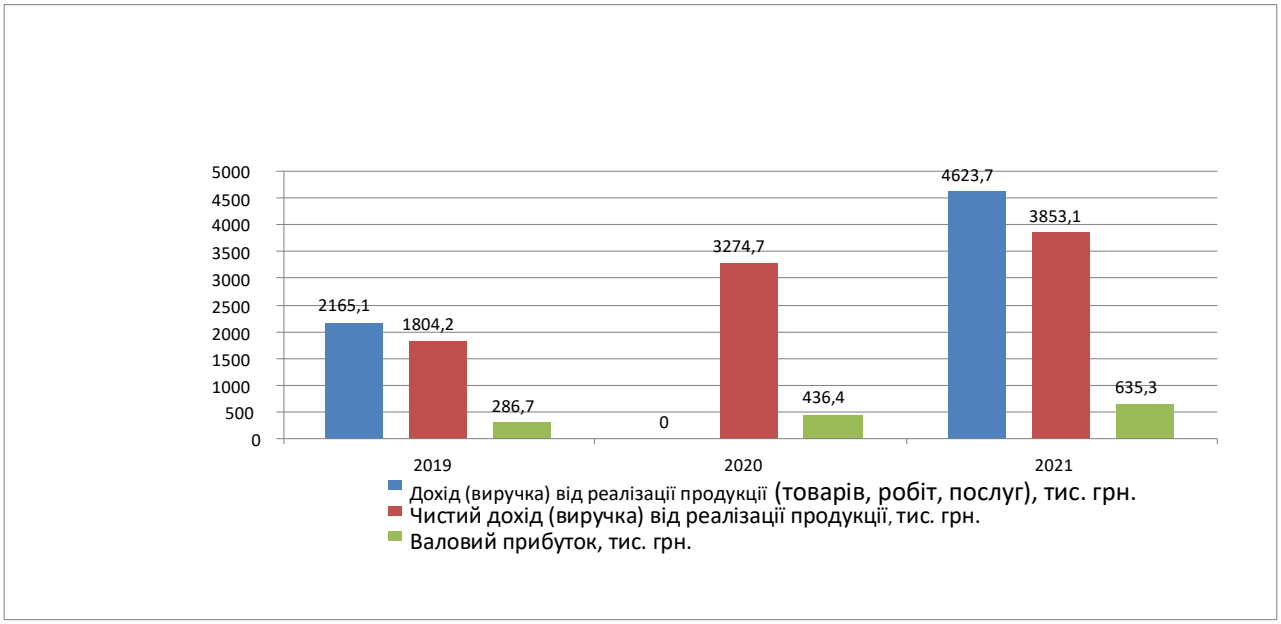

Рис. 3.5. Динаміка доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг), чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та валового прибутку ПАТ «Водограй – Рівне»у 2019 – 2021 рр.

Прибуток від реалізації товарної продукції визначається як різниця між загальним доходом від продажу товарів і сукупними витратами на їх

виробництво та реалізацію. Тому, в ході аналізу прибутку, важливим є дослідження обсягу реалізації продукції.

Аналіз реалізації продукції ПАТ «Водограй – Рівне» за 2019 - 2021 рр. наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз реалізації продукції ПАТ «Водограй – Рівне» за 2019 - 2021 рр.

Показник	2019	2020	2021	Відхилення абсолютні, грн		
				2020/2019	2021/2019	2021/2020
Обсяг реалізації, тис. грн.	3811,44	4546,21	4129,08	734,77	317,64	- 417,13

Однак проблему потрібно розглядати комплексно, а тому констатуємо, що результати аналізу реалізації продукції показали, що обсяг реалізації у звітному році скоротився у порівнянні з 2020 р. на 417,13 тис. грн., але зріс у порівнянні з 2019 р. на 317,64 тис. грн. і склав 3811,44 тис. грн.

Динаміка обсягу реалізації продукції товариством за вказані роки наведена на рисунку 3.6.

Рис. 3.6. Обсяг реалізації прибутку ПАТ «Водограй – Рівне» у 2019 – 2021 рр.

Чистого прибутку підприємство за роки, що аналізуються, не отримало, як зазначалося вже раніше. А взагалі на його зміну впливає багато чинників. З

метою визначення, які чинники і як впливають використовують факторний аналіз впливу показників.

Виходячи із ситуації, що склалася на підприємстві для визначення шляхів збільшення прибутку потрібно, насамперед, проаналізувати чинники, що впливають на його приріст. Дану задачу повинна вирішувати обліково-економічна служба підприємства із залученням до роботи спеціалістів. Для цього необхідно систематично аналізувати весь процес формування, розподіл та використання прибутку.

Такий аналіз має надзвичайно важливе значення і для суб'єктів господарювання. Одним з важливих етапів аналізу прибутку є вивчення динаміки та структури доходів та витрат підприємства. З проаналізованих даних щодо динаміки, видно, що з-поміж інших витрат найбільшу питому вагу становить собівартість реалізованої продукції і вона тенденцію до росту. Значну частку також становлять витрати на збут, адміністративні витрати і ПДВ. В кінцевому результаті підприємство чистого прибутку не отримало. Для покращення фінансового стану товариству рекомендовано зменшити величину цих статей витрат.

3.2. Оцінка ефективності управління діяльністю і правильності розподілу прибутку підприємством

Ділова активність підприємства проявляється в широкому спектрі дій і заходів, спрямованих на досягнення стратегічних та оперативних цілей компанії. Основні аспекти ділової активності включають:

1. Виробництво та надання послуг: підприємство здійснює виробничі процеси або надає певні послуги відповідно до своєї спеціалізації.
2. Маркетинг та продажі: активно вивчає ринок, розробляє стратегії маркетингу, просуває продукцію чи послуги, веде переговори з клієнтами та укладає угоди.

3. Фінансова діяльність: управління фінансами, бухгалтерський облік, привласнення та розподіл коштів, ведення фінансової звітності.

4. Логістика та управління ланцюгом постачання: організація транспорту, зберігання та доставка товарів, оптимізація ланцюга постачання.

5. Управління персоналом: рекрутинг, навчання, оцінка та мотивація працівників.

6. Дослідження та розвиток: проведення науково-дослідницької роботи, розробка нових технологій, вдосконалення продукції чи послуг.

7. Управління якістю: забезпечення високої якості продукції чи послуг, впровадження стандартів якості.

8. Керування ризиками та безпекою: аналіз та управління ризиками, забезпечення безпеки праці та виробничих процесів.

9. Інновації та адаптація: здатність до внесення змін, адаптація до нових умов ринку та технологічних тенденцій.

10. Корпоративна відповідальність: виконання соціальних та етичних стандартів, дотримання законодавства, взаємодія з громадськістю.

Ці аспекти ділової активності взаємодіють між собою, утворюючи комплексний підхід до управління підприємством. Всі ці функції спрямовані на створення ефективного та прибуткового бізнесу.

Для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства, як правило, використовують різні показники оборотності. «Показники оборотності мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів безпосередньо впливає на його платоспроможність. Крім того, збільшення швидкості обороту коштів, за інших рівних умов, відображає підвищення виробничо-технічного потенціалу підприємства» [54, с.198].

На практиці найчастіше використовуються наступні показники ділової активності:

1. Коефіцієнт оборотності активів (коефіцієнт трансформації). «За допомогою цього коефіцієнта оцінюється ефективність використання фірмою всіх наявних ресурсів незалежно від джерел їх залучення» [3].

К = Чиста виручка від реалізації продукції/активи = Ф.№2, р.035/Ф.№1, р.280 (1.1)

2019 р.: $К_т$=3274,7/2340,6=1,40;

2020 р.: $К_т$=3853,1/2328,4=1,65;

2021 р.: $К_т$=3528,5/2050,5=1,72.

«Коефіцієнт трансформації показує, скільки разів за звітний період здійснюється повний цикл виробництва та обігу, що дає відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів. Цей коефіцієнт варіюється залежно від галузі, відображаючи особливості виробничою процесу» [3].

2. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. «Коефіцієнт показує, скільки разів у середньому протягом звітного періоду дебіторська заборгованість перетворюється на грошові кошти» [3].

$К_{д.з.}$ = ЧВ / середня дебіторська заборгованість = Ф.№2, р.035 / Ф.№1, р.050 + р.170 + р.180 + р.190 + р.200 + р.210 (1.2)

2019 р.: К=3274,7/3,0+5,2=399,35;

2020 р.: К=3853,1/4,7+26,2+2,9=114,0;

2021 р.: К=3528,5/5,5+8,0+0,8=246,7.

«Цей коефіцієнт порівнюють із середньогалузевими коефіцієнтами, із значеннями коефіцієнта підприємства за попередні періоди. Крім того, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості корисно порівнювати з коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє зіставити умови комерційного кредитування, якими підприємство користується у інших фірм, з тими умовами кредитуванням, які підприємство надає іншим підприємствам» [3].

3. Період погашення дебіторської заборгованості.

$Ч_{д.з.}$= 360 / $К_{д.з}$ (1.3)

2019 р.: $Ч_{д.з.}$=360/399,35=1;

2020 р.: $Ч_{д.з.}$=360/114=3;

2021 р.: $Ч_{д.з.}$=360/246,7=1.

Розрахунок цього показника показує розрахункову кількість днів для погашення дебіторської заборгованості.

«Для оцінки ступеня ділової активності підприємства можна також порівнювати погашення дебіторської заборгованості з фактичними термінами, на які надається кредит покупцям. Таким чином можна визначити ефективність механізмів кредитного контролю в компанії, а також отримати уявлення про надійність дебіторів» [3].

4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

$К_{з.}$= Собівартість реалізованої продукції/середня кредиторська заборгованість = Ф.№2, р.040 / Ф№1, р.500 + р.520 + р.530 + р.550 + р.580 (1.4)

2019 р.: $К_{к.з.}$=2838,3/114,5+12,4+25,9=18,58;

2020 р.: $К_{к.з.}$=3217,8/139,4+17,7+28,5=17,34;

2021 р.: $К_{к.з.}$=2885,6/7,8+132,2+21,9=17,82.

Розрахунок цього показника показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати наявної заборгованості.

5. Період погашення кредиторської заборгованості.

$Ч_{к.з.}$=360/ $К_{з}$ (1.5)

2019 р.: $Ч_{к.з.}$=360/18,58=19;

2020 р.: $Ч_{к.з.}$=360/17,34=21;

2021 р.: $Ч_{к.з.}$=360/17,82=20.

Цей показник дає розрахункову кількість днів для погашення кредиту, отриманого від постачальників компанії.

6. Коефіцієнт оборотності запасів.

$К_{о.з}$.= Собівартість реалізації/середні запаси =

Ф.№2, р.040 / Ф№1, р.100 + р.120 + р.130 + р.140 (1.6)

2019 р.: $К_{о.з.}$=2838,3/393,3+138,1+14,6=5,20;

2020 р.: $К_{о.з.}$=3217,8/447,8+135,3+14,2=5,39;

2021 р.: $К_{о.з.}$=2885,6/125,5+73,2+22,3=13,06.

Коефіцієнт показує, скільки оборотів за рік зроблено запасами, тобто скільки разів вони перенесли свою вартість на готові вироби.

7. Період одного обороту запасів.

$Ч_{з.}$=360/ $К_{о.з}$ (1.7)

2019 р.: $Ч_{з.}$=360/5,20=69;

2020 р.: $Ч_{з.}$=360/5,39=67;

2021 р.: $Ч_{з.}$=360/13,06=28.

Цей показник характеризує період часу, протягом якого запаси перетворюються на реалізовані товари.

Показники оборотності запасів призначені для того, щоб показати, наскільки успішно адміністрація використала ресурси компанії. «У цілому чим вище коефіцієнт оборотності запасів, а отже, менше період обороту запасів, тим менше коштів пов'язано в цій найменш ліквідній статті оборотних коштів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні кошти, і тим стійкіший фінансовий стан підприємства (за інших рівних умов). Слід зауважити, що в деяких випадках збільшення оборотності запасів відображає негативні явища в діяльності підприємства, наприклад, у випадку підвищення обсягу реалізації за рахунок реалізації товарів з мінімальним рівнем прибутку або зовсім без нього» [27].

8. Фондовіддача.

$Ф_{о.ф.}$= ЧВ/ОВФ = Ф.№2,р.035/Ф.№1,р.030 (1.8)

2019 р.: $Ф_{о.ф.}$=3274,7/1148,0=2,85;

2020 р.: $Ф_{о.ф.}$=3853,1/1014,1=3,80;

2021 р.: $Ф_{о.ф.}$=3528,5/115,4=30,58.

Цей показник показує, скільки виручки припадає на одиницю основних виробничих фондів. Для підприємства буде позитивним, якщо цей показник збільшуватиметься.

9. Коефіцієнт оборотності обігових коштів.

$К_{о.}$= ЧВ/обігові кошти = Ф.№2, р.035 / Ф.№1, р.260 + р.270 (1.9)

2019 р.: $К_{о.}$=3274,7/773,2+1,5=4,23;

2020 р.: $К_{о.}$=3853,1/811,2+2,0=4,74;

2021 р.: $К_{о.}$=3528,5/477,0+0,9=7,38.

Цей коефіцієнт характеризує кількість оборотів обігових коштів за період; скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів.

10. Період одного обороту обігових коштів.

$Ч_{о.}$=360/ $К_{о}$ (1.10)

2019 р.: $Ч_{о.}$=360/4,23=85;

2020 р.: $Ч_{о.}$=360/4,74=76;

2021 р.: $Ч_{о.}$=360/7,38=49.

Характеризує середній період від витрачання коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію.

11. Тривалість операційного циклу.

«На підставі цього показника визначають, скільки днів у середньому потрібно для виробництва, продажу і оплати продукції підприємства. Іншими словами, тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти» [3].

$Ч_{о.ц.}$= сума періодів запасу і дебіторської заборгованості =$Ч_{з.}$+$Ч_{д.з.}$ (1.11)

2019 р.: $Ч_{о.ц.}$=69+1=70;

2020 р.: $Ч_{о.ц.}$=67+3=70;

2021 р.: $Ч_{о.ц.}$=28+1=29.

У більшості випадків підприємству необхідно прагнути до зменшення значення цього показника, тобто до скорочення тривалості операційного циклу.

12. Тривалість фінансового циклу.

$Ч_{ф.ц.}$ = $Ч_{о.ц.}$ - $Ч_{к.з.}$ (1.12)

2019 р.: $Ч_{ф.ц.}$=70-19=51;

2020 р.: $Ч_{ф.ц.}$=70-21=49;

2021 р.: $Ч_{ф.ц.}$=29-20=9.

Показує період обороту коштів. Зменшення, але від'ємне значення цього показника свідчить вже про нестачу коштів (підприємство живе в «борг»).

13. Коефіцієнт оборотності власного капіталу.

$К_{в.к.}$= ЧВ/власний капітал = Ф.№2,р.035/Ф.№1,р.380+р.430+р.630 1.13)

Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу [50, 210].

2019 р.: $К_{в.к.}$=3274,7/2175,2=1,51;

2020 р.: $К_{в.к.}$=3853,1/2129,0=1,81;

2021 р.: $К_{в.к.}$=3528,5/1879,8=1,88.

Розрахунок основних показників ділової активності товариства наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок показників ділової активності

№	Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1	Коефіцієнт оборотності активів	1,40	1,65	1,72
2	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	399,35	114,0	246,7
3	Період погашення дебіторської заборгованості (дні)	1	3	1
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	18,58	17,34	17,82
5	Період погашення кредиторської заборгованості (дні)	19	21	20
6	Коефіцієнт оборотності запасів	5,20	5,39	13,06
7	Період одного обороту запасів (дні)	69	67	28
8	Фондовіддача	2,85	3,80	30,58
9	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	4,23	4,74	7,38
10	Період одного обороту обігових коштів (дні)	85	76	49
11	Тривалість операційного циклу (дні)	70	70	29
12	Тривалість фінансового циклу (дні)	51	49	9
13	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,51	1,81	1,88

Коефіцієнт трансформації (коефіцієнт оборотності активів) у 2021 р. склав – 1,72 проти 1,40 у 2019 р. та 1,65 – у 2020. Це означає, що у звітному

році 1,72 грн. чистої виручки від реалізації продукції припадає на 1 грн. активів, у 2020 р. та 2019 р. – 1,65 грн. та 1,40 грн. відповідно. Спостерігається позитивна зміна цього показника. Коефіцієнт оборотності запасів за вказаний період також зріс з 5,2 до 13,06.

Даний показник вказує на той факт, запаси в 5,2 (2019 р.), 5,39 (2020 р.) та 13,06 (2021 р.) раз запаси переносили свою вартість на готові вироби. Коефіцієнт оборотності обігових коштів дорівнює 4,23 у 2019 р. і 7,38 у 2021 році. Він характеризує кількість оборотів обігових коштів за даний період.

За даними таблиці 3.4. коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості складає 399,35 (2019 р.) , 114,0 (2020 р.) і 246,7 (2021 р.). Він показує, що у 399, 114 та 247 разів у середньому протягом звітних років дебіторська заборгованість перетворюється на грошові кошти. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за вказаний період тримається майже на рівні: 18,58 в 2019 р., 17,34 в 2020 р., 17,82 в 2021 р. Коефіцієнт показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати наявної кредиторської заборгованості.

Динаміку даних показників показано на рисунку 3.7.

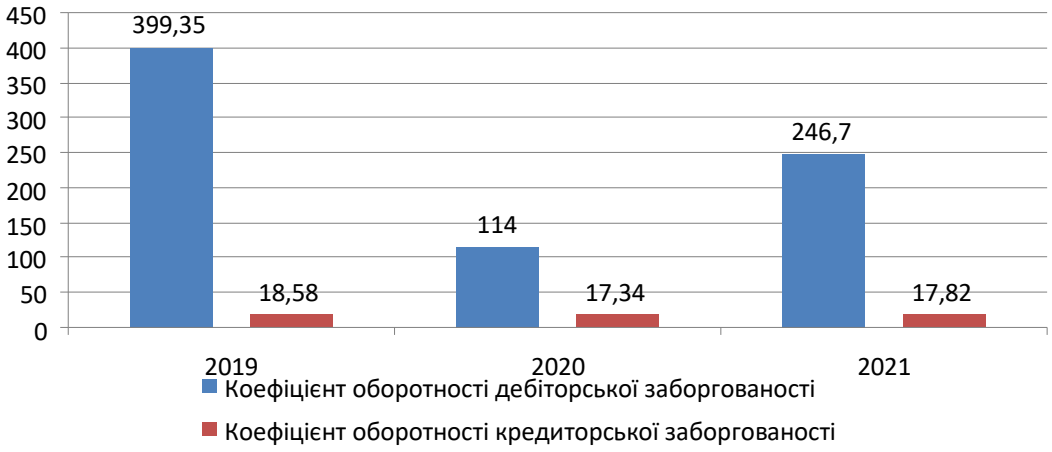

Рис. 3.7. Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості ПАТ «Водограй – Рівне» в 2019 – 2021 роках

Період часу, протягом якого запаси перетворюються на реалізовані товари складає на підприємстві у звітному році 28 днів проти 69 днів у 2019 р. Період часу, протягом якого запаси перетворюються на реалізовані товари

складає на підприємстві у звітному році 28 днів проти 69 днів у 2019 р. Тривалість одного обороту обігових коштів становить 49 днів проти 85 днів, це означає, що підприємство в середньому витрачає 49 днів від закупівлі товарів у виробників чи посередників до отримання коштів за реалізовані товари.

Тривалість операційного циклу на підприємстві складає 29 днів, що на 41 день менше ніж у порівняльному році. Тривалість перетворення товарів, на грошові кошти складає 29 днів.

Отже, вивчаючи порівняльну динаміку абсолютних показників ділової активності, оцінюють динамічність розвитку підприємства, ефективне використання економічного потенціалу, досягнення поставлених цілей тощо.

3.3. Аналіз рентабельності підприємства

«Рентабельність – це показник, який характеризує економічну ефективність. Економічна ефективність – це відносний показник, який порівнює отриманий ефект з витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту. Для розрахунку рівня рентабельності підприємств можуть використовуватися: загальна сума прибутку; прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), тобто від основної діяльності; прибуток від інших видів діяльності (фінансової, інвестиційної). При цьому прибуток порівнюється з авансованою вартістю, яку можна визначити в різних варіантах (весь капітал підприємства, власний капітал, позиковий капітал, основний капітал, оборотний капітал).

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат. Ці показники більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання» [36, с.90].

«Показники рентабельності визначаються у коефіцієнтах або у відсотках і показують частку прибутку в кожній грошовій одиниці витрат, або частку товарної продукції в її собівартості.

Для розрахунку рівня рентабельності підприємств можуть використовуватися: загальна сума прибутку; прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), тобто від основної діяльності; прибуток від інших видів діяльності (фінансової, інвестиційної). При цьому прибуток порівнюється з авансованою вартістю, яку можна визначити в різних варіантах (весь капітал підприємства, власний капітал, позиковий капітал, основний капітал, оборотний капітал)» [36. с.91].

У процесі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства здійснюються розрахунок і аналіз таких показників рентабельності:

1. Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності:

$R_{зв.}$= прибуток від звичайної діяльності/активи =

Ф.№2, р.190 / Ф.№1, р.280 (1.14)

2019 р.: $R_{зв.}$=0/2340,6=0;

2020 р.: $R_{зв.}$=0/2328,4=0;

2021 р.: $R_{зв.}$=0/2050,5=0.

Показує скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи.

2. Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком:

R_A= чистий прибуток/активи = Ф.№2,р.220/Ф.№1,р.280 (1.15)

2019 р.: R_A=0/2340,6=0;

2020 р.: R_A=0/2328,4=0;

2021 р.: R_A=0/2050,5=0.

Показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи кошти.

3. Рентабельність власного капіталу:

$R_{в.к.}$= чистий прибуток/власний капітал =

Ф.№2, р.220 / Ф.№1, р.380 (1.16)

2019 р.: $R_{в.к.}$=0/2175,2=0;

2020 р.: $R_{в.к.}$=0/2129,0=0;

2021 р.: $R_{в.к.}$=0/1879,8=0.

Показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу.

4. Рентабельність виробничих фондів:

$R_{в.ф.}$= чистий прибуток/виробничі фонди =

Ф.№2, р.220 / Ф.№1, р.030 + р.100 + р.120 (1.17)

2019 р.: $R_{в.ф.}$=0/1148,0+393,3+0=0;

2020 р.: $R_{в.ф.}$=0/1014,1+447,8+0=0;

2021 р.: $R_{в.ф.}$=0/115,4+125,5+0=0.;

Показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів.

5. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації

R_Q= прибуток від реалізації/виручка =

Ф.№2, р.050 – р.070 – р.080 / Ф.№2, р.035 (1.18)

2019 р.: R_Q=436,4-170,2-377,6/3274,7= - 0,17;

2020 р.: R_Q=635,3-172,6-479,4/3853,1= - 0,004;

2021 р.: R_Q=642,9-234,4-559,9/3528,5= - 0,04.

Показує, скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю виручки.

6. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності:

$R_Q^{ов}$ = прибуток від операційної діяльності/виручка =

Ф.№2, р.100 / Ф.№2, р.035 (1.19)

2019 р.: $R_Q^{о.д.}$=0/3274,7=0;

2020 р.: $R_Q^{о.д.}$=0/3853,1=0;

2021 р.: $R_Q^{о.д.}$=0/3528,5=0.

Показує скільки прибутку від операційної діяльності припадає на одиницю виручки.

7. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком:

$R_Q^{ч}$ = чистий прибуток/виручка = Ф.№2, р.220 /Ф.№2, р.035 (1.20)

2019 р.: $R_Q^{Ч.}$=0/3274,7=0;

2020 р.: $R_Q^{Ч.}$=0/3853,1=0;

2021 р.: $R_Q^{Ч.}$=0/3528,5=0.

Показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки.

8. Період окупності капіталу:

$Т_{к.}$= активи/чистий прибуток = Ф.№1, р.280 / Ф.№2, р.220 (1.21)

2019 р.: $Т_{к.}$=2340,6/0=0;

2020 р.: $Т_{к.}$=2328,4/0=0;

2021 р.: $Т_{к.}$=2050,5/0=0.

Характеризує за який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком.

9. Період окупності власного капіталу:

$Т_{в.к.}$= власний капітал/чистий прибуток = Ф.№1,р.380/Ф.№2,р.220 (1.22)

2019 р.: $Т_{В.К.}$=2175,2/0=0;

2020 р.: $Т_{В.К.}$=2129,0/0=0;

2021 р.: $Т_{В.К.}$=1879,8/0=0.

За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком.

На підприємстві ПАТ «Водограй – Рівне» основним показником який характеризує ефективність його роботи є рентабельність. Рентабельність більш повніше, ніж прибуток характеризує кінцеві результати діяльності товариства.

Розрахунок основних показників рентабельності для товариства за 2019 - 2021 рр. наведено в таблиці 3.5. Маємо зазначити, що товариство працює збитково, тобто показники рентабельності рівні нулю.

Таблиця 3.5

Розрахунок показників рентабельності підприємства

№	Показник	2019	2020	2021
1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності (%)	0	0	0
2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком (%)	0	0	0
3	Рентабельність власного капіталу (%)	0	0	0
4	Рентабельність виробничих фондів (%)	0	0	0
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації (%)	-0,17	-0,004	- 0,04
6	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком (%)	0	0	0
7	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності (%)	0	0	0
8	Період окупності капіталу (дні)	0	0	0
9	Період окупності власного капіталу (дні)	0	0	0

Основною метою аналізу прибутку і рентабельності підприємства є отримання інформації про ефективність його діяльності та прибутковості. Ось деякі ключові аспекти аналізу прибутку і рентабельності:

1. Оцінка фінансового стану:

- Прибуток:
- Аналіз обсягу чистого прибутку дозволяє зрозуміти, наскільки успішно підприємство генерує прибуток після врахування всіх витрат.
- Рентабельність:
- Рентабельність вказує на здатність підприємства генерувати прибуток відносно витрат. Розраховується як відношення прибутку до якої-небудь величини, наприклад, загальних витрат чи обороту.

2. Оцінка ефективності управління ресурсами:

- Аналіз прибутку дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення мети максимізації прибутку.

3. Порівняння з попередніми періодами:

- Порівняння прибутку та рентабельності з попередніми періодами допомагає виявити тенденції та зміни в фінансових показниках.

4. Оцінка конкурентоспроможності:

- В порівнянні з аналогічними підприємствами або галузевими стандартами можна зрозуміти, наскільки ефективно підприємство працює порівняно з іншими учасниками ринку.

5. Планування стратегії:

- Аналіз прибутку і рентабельності допомагає визначити, які напрямки діяльності приносять найбільше прибутку, що дозволяє оптимізувати стратегічне планування.

6. Оцінка ризиків:

Недостатня прибутковість або зниження рентабельності може служити сигналом можливих фінансових проблем або ризиків, які потрібно враховувати при управлінні підприємством.

Аналіз прибутку і рентабельності є ключовим елементом фінансового управління підприємством і дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Визначення і підрахунок можливих резервів зростання прибутку є важливою складовою діяльності підприємств в сучасних умовах.

Резервами збільшення прибутку можуть стати:

- зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- збільшення обсягу випуску продукції (робіт, послуг);
- економія і раціональне використання коштів на оплату праці персоналу.

Іншим важливим напрямком пошуку резервів збільшення прибутку є зниження затрат на виробництво та збут продукції. «Для пошуку й підрахунку резервів зростання прибутку за рахунок зниження собівартості аналізують звітні дані щодо витрат на виробництво за статтями (кошторисами), користуючись методом порівняння фактичного рівня витрат з прогресивними

науково обґрунтованими нормами і нормативами за видами витрат (сировини і матеріалів, паливно-енергетичних ресурсів), нормативами використання виробничих потужностей, обладнання, нормами непрямих матеріальних витрат, капітальних вкладень тощо» [39].

Після розрахунку загальної величини резервів зниження собівартості продукції за всіма калькуляційними статтями необхідно деталізувати резерви збільшення прибутку за рахунок зниження затрат живої та уречевленої праці за окремими напрямками діяльності.

«Економія затрат живої праці досягається за рахунок підвищення продуктивності праці і зниження трудомісткості; скорочення витрат за понаднормові години роботи, виплат за цілодобові та внутрішньозмінні простої тощо» [29].

Підрахунок зростання прибутку за рахунок виявлених резервів зниження собівартості «можна проводити за такими напрямами:

1. Здійснення організаційно-технічних заходів. За рахунок цього можна одержати економію протягом 12 місяців з моменту повного впровадження цих заходів.

2. Кількісного скорочення персоналу. Цей захід може забезпечити економію за багатьма напрямками через те, що він передбачає: збільшення продуктивності праці, а отже, збільшення обсягу виробництва з меншою кількістю робітників; зміну трудомісткості продукції.

3. Зменшення прямих матеріальних витрат.

4. Зниження умовно-постійних витрат також може бути резервом збільшення прибутку. Таке зниження може статися у зв’язку зі зростанням обсягу випуску продукції.

5. Підвищення якості продукції. Це значний резерв збільшення прибутку» [50].

Після закінчення аналізу пошуку резервів збільшення прибутку результати узагальнюються. Використання цих резервів можливе за допомогою розроблення системи оперативних заходів.

Висновки до розділу 3

Сучасна економіка розглядає прибуток як дохід від використання всіх чинників виробництва, тобто праці, змінних і постійних витрат і капіталу. Проте і в такому розумінні немає єдності і ясності. В одних випадках прибуток розглядається як плата за послуги підприємницької діяльності, в других – як плата за новаторство і талант в управлінні підприємством, в третіх – як плата за ризик тощо. Всі ці визначення скоріше за все виражають винагороду підприємцю (власнику) за його вміння поєднати фактори виробництва і ефективно їх використати. Прибуток скоріш подається як виражений в грошовій формі чистий дохід підприємця (власника) на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення самої підприємницької діяльності, що виражається у різниці між загальним доходом і загальними затратами в процесі здійснення цієї діяльності. Особлива роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначає потребу безперервного і ефективного управління ним.

За результатами проведених аналітичних розрахунків можна стверджувати, що на ПАТ «Водограй – Рівне» з-поміж витрат найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції – 3217,8 тис. грн. (69,0 %) у звітному році. Значну частку також становлять витрати на збут. А от найбільшу частку відрахувань (770,6 тис. грн.).

Що стосується аналізу динаміки та структури Звіту про фінансові результати можна зробити висновки: на жаль, товариство чистого прибутку в останні роки не отримало. До певної міри , це пояснюється ростом показника собівартості. Так, собівартість реалізованої продукції збільшилась на 1700,3 тис. грн. (112 %). Зросли також адміністративні витрати і витрати на збут відповідно на 34,7 тис. грн. і 237,4 тис. грн.

Для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства, як правило, використовують різні показники оборотності. З результатів дослідження видно, що коефіцієнт трансформації становить 1,72. Це означає, що 1,72 грн. чистої виручки від реалізації продукції припадає на 1 грн. активів.

Спостерігається позитивна зміна цього показника. Коефіцієнт оборотності запасів зріс до 13,06. Коефіцієнт оборотності обігових коштів становив 7,38. Він характеризує кількість оборотів обігових коштів за даний період. Фондовіддача основних фондів складає 30,58. Отже, 30,58 грн. виручки від реалізації товарів припадає на 1 грн. основних фондів у звітному році.. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості склав – 246,7. Він показує, що 247 разів у середньому протягом звітних років дебіторська заборгованість перетворюється на грошові кошти.

В роботі проаналізовано ще ряд показників. На основі аналізу рентабельності можна зробити висновок, що підприємство є збитковим і саме тому потрібне постійне підвищення кваліфікації і навчання керівників і фінансових менеджерів методам ефективного управління, формування і розподілу прибутку в діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі проведеного нами дослідження можна дійти наступних висновків і сформувати такі пропозиції:

1. Актуальність теми дослідження визначається тим, що прибуток розглядається як основний показник ефективності господарської діяльності підприємства. Прибуток як виконує ряд важливих економічних функцій – відтворення, контрольну, стимулюючу.

2. Прибуток є однією із найбільш складних економічних категорій. Дослідження джерело одержання прибутку дозволяє знайти підхід до вирішення багатьох проблем діяльності підприємства.

3. Прибуток є одним із основних індикаторів фінансового стану підприємства. Він забезпечує можливість розрахунків за своїми зобов'язаннями, фінансування і розширення виробничої діяльності, збільшення науково-технічного потенціалу.

5. Діючий порядок бухгалтерського обліку фінансових результатів з відображає складові формування прибутків (збитків) як доходи та витрати. Регламентовані принципи, методи і процедури бухгалтерського обліку значно впливають на порядок формування результату діяльності підприємства.

6. При правильному процесі управління прибутком повинен бути проведений аналіз. При виборі форми аналізу повинні бути враховані всі чинники: галузь, в якій працює підприємство; вид діяльності і спеціалізація підприємства; об'єм товарообороту і його швидкість, і інші фактори. тому необхідно розумно оцінити ситуацію, що склалася на підприємстві і обрати найбільш ефективну форму аналізу для свого підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз фінансової звітності / За ред. Я. Кавторєва. 2-ге вид., пер. і доп. Х.: Фактор. 2009. 224 с.

2. Аудит: Навчальний посібник / Л.М. Янчева, В.О. Макєєва. К.:, Знання. 2009. 335 с.

3. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури. 2014. 328 с.

4. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник. / За ред. Ф.Ф.Бутинця. 6-те вид., перероб. і доп. Житомир: ПП «Рута». 2005. 756с.

5. Бухгалтерський облік в документах: Навчальний посібник. / Під ред. Л. Н. Чернелевського. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Кондор. 2012. 430 с.

6. Бухгалтерський облік в галузях економіки: Підручник. / В. Б. Загожай, М. Ф. Базась, М. М. Матюха, В. М. Базась; За ред. В. Б. Загожая, М. Ф. Базася. К.: МАУП. 2005. 968 с.

7. Бухгалтерський облік в Україні. Все про бухгалтерський облік, 2014.№ 20 (1537). С. 2 - 80.

8. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка. 2-ге вид., доп. і перероб. Львів: Національний університет "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід". 2003. 820 с.

9. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. –2-ге вид., пер. і доп. К.: Знання. 2013. – 507 с.

10. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / За ред. С. Ф. Голова. Дніпропетровськ, ТОВ "Балаж-клуб". 2000. 345с.

11. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник. / За ред. Н.І. Верхоглядової, В.П. Шило, С.Б. Ільїної та ін. К. :ЦУЛ. 2010. 536 с.

12. Бухгалтерські новації. Все про бухгалтерський облік, 2014. № 112 (1629). С. 18 - 22.

13. Бруханський Руслан, Спільник Ірина. Бізнес-аналітика vs. бізнес-аналіз: сучасний дискурс, модель професійної компетенції ініціатора позитивних змін. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. Випуск 1-2. С. 7-21. DOI: https://doi.org/10.35774/ibo2022.01-02.007

14. Виноградська А .М. Комерційне підприємництво: сучасний стан, стратегії розвитку. Монографія, Київ, КНЕУ. 2004. 466 с.

15. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник. Львів: „Магнолія 2006". 2009. 744 с.

16. Гавриловська Л. М., Ларіонова А. С. Фінансовий облік – 1: Навч. мет. посібник для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ. 2006. 320 с.

17. Гарасим П. М., Журавель Г. П., Хомин П. Я. Курс фінансового обліку: Навчальний посібник. К.: Знання. 2007. 566 с.

18. Гладких Т. В. Фінансовий облік: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2012. 480 с.

19. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2009. 256 с.

20. Гуцайлюк З. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. №11. С. 3-5.

21. Даньків Й. Я., Остапюк М. Я. Бухгалтерський облік. Підручник. К.: Знання. 2007. 469 с.

22. Демкова О. М. Особливості аудиту фінансових результатів аграрних підприємств. Збірник праць всеукраїнської науково-практиичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту в Україні» / За заг ред. В.Д. Базилевича. К.: 2009. С. 103 - 105.

23. Журавель Г. П., Клевець В. Б.,Хомин П. Я. Облікова політика підприємства в ринкових умовах: Навч. посібник. К.: Видавничий дім „Професіонал". 2009. 320с.

24. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14

25. Зустрічаємо оновлені бухгалтерські нормативи. Все про бухгалтерський облік, 2013. № 35 (1432). С.7 - 10.

26. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств і організацій. ВВР. 2002. № 105.

27. Іхватенко В. М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. 3-те вид., доп. і перероб. К.: Знання-Прес. 2002. 190 с.

28. Коришко Н. Організація обліку фінансових результатів суб'єктів підприємницької діяльності. Економічний аналіз. Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. Випуск 6. Тернопіль, ТНЕУ. 2010. С. 84-86.

29. Куликов П. М., Сєрікова Т. М., Оленко І. П., Кожанова Є. П. Економічний аналіз. Навчальний посібник. 3-є вид. ИНЖЭК. 2014. 344 с.

30. Курко М. П., Мазур О. В. Формування звіту про фінансові результати суб'єктів малого підприємництва. Збірник наукових праць / За ред. М.І. Бахмата. Випуск 17, том 2. Камянець-Подільський, 2009. С. 196 - 199.

31. Кучеренко Т. Є., Уланчук В. С., Швайко О. Г. Звітність підприємств: Підручник. К.: Знання. 2008. 492 с.

32. Лень В. Є., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навчальний посібник. К.:Знання-Прес. 2005. 491 с.

33. Лень В. С. Стандарти бухгалтерського обліку в Україні: Навчальний посібник. К.: ЦУЛ. 2014. 440 с.

34. Маначинська Ю.А. Історичний аспект обліку фінансових результатів в контексті еволюції розвитку індустрії гостинності. Збірник наукових праць. За ред. М. І. Бахмата. Випуск 17, том 2. Камянець-Подільський. 2009. С. 213 - 217.

35. Мисака Г. В. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ. 2012. 400 с.

36. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / Пер. з англ. за ред. С.Ф. Голова. К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. 2000. 244 с.

37. Мостова Т. В. Облік і аудит готової продукції та її фінансових результатів від реалізації. Збірник наукових праць. За ред. М.І. Бахмата. Випуск 17, том 2. Камянець-Подільський. 2014. С. 362 - 364.

38. Мошенський С. З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник. / За ред., Ф.Ф. Бутинця. 2-ге вид., доп. І перероб. Житомир: ПП “Рута”. 2012. 704 с.

39. Назарова Г. Б. Концепції формування фінансових результатів у бухгалтерському обліку. Збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту в Україні» / За заг ред. В. Д. Базилевича. К.: 2014. С. 244 - 246.

40. Національні стандарти бухгалтерського обліку. Все про бухгалтерський облік. 2002. № 84.

41. Національні стандарти бухгалтерського обліку. Все про бухгалтерський облік. 2012. №18 (1295).

42. Національні стандарти бухгалтерського обліку, 1 частина. Все про бухгалтерський облік. 2014. № 10 (1527).

43. Національні стандарти бухгалтерського обліку, 2 частина. Все про бухгалтерський облік. 2014. № 15 (1532).

44. Національні стандарти бухгалтерського обліку: Нормативно-правові акти. Податки та бухгалтерський облік. 2005. №8 (спецвипуск).

45. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік. К.: „Кондор”. 2014. 503 с.

46. Облікова політика підприємства. Все про бухгалтерський облік. 2014. № 3 (1520). С. 8 - 11.

47. Огійчук МФ. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. 4 –те вид., перероб. і доп. За ред. М.Ф. Огійчука. К.: Алерта. 2012. 979 с.

48. Осмятченко Л. М., Шевчук В. С. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. Львів: “Магнолія 2006”. 2013. 196 с.

49. Панков В. А., Євецький С. Я., Михайличенко Н. М. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства: Навчальний посібник. К.: ЦУЛ. 2012. 112 с.

50. Петрович Й. М., Кіт А. Ф., Захарчин Г. М., Кіндрацька Г. І. та ін. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. Й.М. Петровича. 2-ге вид., виправ. Львів: “Магнолія 2006”. 2013. 580 с.

51. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2012. 488 с.

52. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень. Закон України № 2164-VIII від 05.10.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2164-19

53. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433 (зі змінами та доповненнями).

54. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13

55. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.99 р. № 137 (зі змінами та доповненнями).

56. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.99 р. № 137 (зі змінами та доповненнями).

57. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 (зі змінами та доповненнями).

58. Поліщук Я. П. Аудит фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Збірник наукових праць.За ред. М.І. Бахмата. Випуск 17, том 2. Камянець-Подільський. 2014. С. 491 - 493.

59. Прокопенко І. Ф., Ганін В. І. Методика і методологія економічного аналізу: Навч. посібник. К.: „Центр учбової літератури". 2013. 430 с.

60. Пушкар М. С., Щирба М. Т. Теорія і практика формування облікової політики: Монографія. Тернопіль: Карт-бланш. 2010. 260 с.

61. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Навч. посібник. 3-тє вид., випр. і доп. К.: „Знання". 2012. 668 с.

62. Скирпан О. П., Палюх М. С. Фінансовий облік: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ. 2013. 407 с.

63. Соболєва В.О. Впливовий аспект організації обліку нематеріальних активів на величину фінансових результатів. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.: Київ, 23 жовт. 2014 р. К.: КНЕУ: ФПБАУ. 2014. С. 400-406.

64. Спільник І. В., Палюх М. С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96. DOI: https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.083

65. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. 3-ге видання; перероб. і доп. К.: Алерта. 2013. 926 с.

66. Уткіна Н.В. Вітчизняна система обліку та її вплив на порядок відображення результатів діяльності підприємства. Н.В. Уткіна . Економіка та держава. 2012. №11. С.47-49.

67. Уткіна Н. В. Економічний зміст фінансового результату діяльності підприємства: історичний аспект. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. №11. С. 133 - 137.

68. Уткіна Н. В. Обґрунтування прибутку з метою обліку. Фінанси, облік і аудит. 2006. №9. С. 289 - 297.

69. Фінансовий облік. Навчальний посібник / За ред. В. К. Орлової, С. В. Хоми. 2-ге вид. К.: ЦУЛ. 2010. 510 с.

70. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. За ред. М. Ф. Огійчука. 5-е видання; перероб. і доп. К.: Алерта. 2009. 1056 с.

71. Хомин І. П., Палюх М. С. Норма прибутковості в контексті аналітичної інтерпретації звітних показників. Збірник наукових праць. За ред. М.І. Бахмата. Випуск 17, том 2. Камянець-Подільський. 2014. С . 486 - 491.

72. Хомин П. Я., Журавель Г. П. Звітність Підприємств. Навч. посіб. К.: ВД „Професіонал". 2006. 656 с.

73. Чебанова Н. В., Єфіменко Т. І. Фінансовий облік: Підручник. К.: ВЦ „Академія". 2007. 704 с.

74. Novykova I., Chornyi R., Chorna N., Bey R., Leszczynski V. (2022). Simulation of Comprehensive Assessments of Personnel Innovation Development Management System. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Financial Technology (FinTech), Entrepreneurship, and Business Development*. ICBT 2021. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 486. Springer, Cham. P. 95 – 108. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08087-6_7

75. Novykova I., Chornyi R., Chorna N., Malik M., Rybak A. **(**2022). Ensuring of Financial Stability of the Enterprise by Financial Management Tools. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Sustainable Finance, Digitalization and the Role of Technology*. ICBT 2021. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 487. Springer, Cham. P. 783 – 792. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08084-5_56

76. Smutchak Z., Fedun I., Chorna N., Chornyi R., Kulikov O., Tyshchenko O. (2023). Blockchain Technologies in the Conditions of Digitalization of International Business. In: Alareeni, B., Hamdan, A., Khamis, R., Khoury, R.E. (eds) *Digitalisation: Opportunities and Challenges for Business.*Volume 2. ICBT 2022. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 621. Springer, Cham. P. 796 - 804. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-26956-1_74

АНОТАЦІЯ

Мар’яна Дерецька. Обліково-аналітичне забезпечення управління прибутком підприємства. Рукопис.

Дослідження на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійна програма «Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами». Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2023.

Розкрито теоретичні засади економічного змісту категорії «прибуток», його види, механізм утворення і розподілу, поняття і методи управління ним. З точки зору понять «фінансове становище» і «фінансова стійкість» описана діюча методологія обліково-аналітичного забезпечення процесу формування і використання фінансових результатів на підприємстві.

Зроблений аналіз і дано оцінку процесу управління фінансовою діяльністю підприємства, вказані напрями вдосконалення і запропоновані рекомендації із покращення обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком.

ANNOTATION

Mariana Deretska. Accounting and analytical support for enterprise profit managemen. Manuscript.

Study on the degree of higher education "Master’s degree" in the specialty 071 "Accounting and Taxation", educational and professional program "Business analytics and management of innovative systems". West Ukrainian National University, Ternopil, 2023.

The theoretical foundations of the economic content of the category "profit, its types, mechanism of formation and distribution, concepts and methods of its management are revealed. From the point of view of the concepts of "financial position" and "financial stability", the current methodology of accounting and analytical support of the process of formation and use of financial results at the enterprise is described.

The article analyzes and evaluates the process of managing financial activity enterprise, indicates directions of improvement and offers recommendations on improvement of accounting and analytical support of profit management.